

Algemene gegevens interview

Titel	Erfgoed van de Oorlog, Bystander Memories, interview met geïnterviewde RG-50.570.0024
Geïnterviewde	Gerard van de Beld(GB), 22 april 1921
Interviewer	Martijn van Haalen(IV) Interakt. Televisie en Multimedia
Plaats	Harderwijk
Tijd	00:00:00 - 01:07:20 (file 1) 00:00:00 - 01:07:50 (file 2) 00:00:00 - 01:13:41 (file 3) 00:00:00 - 00:26:05 (file 4)
Trefwoorden	Politie, joden, verzet, arrestatie, Hitler, Amsterdam, Jodenvervolging, Vught, Berlijn, kampen, Schalkhaar, bewaking, waarschuwingen, Amersfoort, transporten, omstander Police, Jews, resistance, arrest, persecution, Berlin, camps, transports, guard, warning, bystander
Samenvatting	<p>De geïnterviewde werd geboren 22 april 1921 in Bult Schutsloot en werkte net over de grens in Duitsland als boerenknecht voor een Duitse boer. Hij werd door een Jood gewezen op de politie en hij besloot om zijn politiediploma via schriftelijk onderwijs te halen. Tegen zijn zin kwam hij in Wilhelmshaven terecht waar hij bij een toespraak van Hitler aanwezig was. Vervolgens kwam hij bij de politieopleiding in Schalkhaar terecht. Hij kwam in Amsterdam bij de gekazerneerde politie en begeleidde onder andere transporten van en naar Amersfoort, Vught en Westerbork. Tevens was hij belast met het ophalen van Joden in Amsterdam. Hij vertelt hoe hij zijn kennis gebruikte om Joden vooraf in burger te waarschuwen, waardoor Joden konden vluchten. De geïnterviewde werd in 1943 gepakt wanneer hij via een brief contact probeerde te leggen met een verzetsgroepering. Na zijn arrestatie verbleef hij in de kampen Vught, Moerdijk, Amersfoort en uiteindelijk in een remmenfabriek in Berlijn.</p> <p>The interviewee was born on April 22, 1921 in Bult Schutsloot and worked across the border in Germany as a farm labourer for a German farmer. Gerard decided to study for the police exams after a being recommended to do so by a Jew. Against his will, the interviewee ended up in Wilhelmshaven where he attended a speech by Hitler. Later on, he attended the police academy in Schalkhaar. He worked in Amsterdam with the police in barracks and accompanied, among other things, human transports to and from the camps in Amersfoort, Vught and Westerbork. He also worked during round-ups of Jews in Amsterdam. He explains how he used his knowledge to warn Jews beforehand, while dressed as a civilian. This gave Jews the opportunity to flee. He was arrested in 1943 when he tried to make contact with a resistance group. After his arrest he was kept in the Vught, Moerdijk and Amersfoort detention camps, and was eventually sent to work in a factory that manufactured brakes in Berlin.</p>
Transcriptie gemaakt door	Vrije Universiteit, M.Vlasblom, C.Jelsma
Eigenaar van het bestand	Vrije Universiteit, United States Holocaust Memorial Museum

Transcriptie

File 1

00:00:17

[image: 01:24:31.24]
(testbeeld)

00:00:48

[image: 01:00:30.11]

(Dhr van de Beld komt in beeld)

GB Mag ik eerst even globaal vragen, waar u wel en niet in geïnteresseerd bent, dat is natuurlijk belangrijk om, voor m'n antwoorden 'verhip' dit wil ik nog even toevoegen.

00:01:02

[image: 01:00:44.06]
(onderbreking)

IV Kun u allereerst zeggen hoe u heet voluit, en waar en wanneer u bent geboren?

GB Ik heet Gerard van de Beld. Ik ben geboren in de gemeente Ambt Vollenhove dat wil zeggen in het plaatsje Bult Schutsloot, dat ligt boven Zwartsluis ten noorden van sluis.

IV Bij Giethoorn?

GB Ja daar in de buurt. En dan op de Arembergergracht, de Arembergergracht van Zwartsluis ongeveer richting Steenwijk en dan van Zwartsluis afgerekend links van de Arembergergracht was de gemeente Ambt Vollenhove, en rechts Wanneperveen. En ik ben net op die scheiding ben ik geboren.

IV Wanneer,

GB Vroeger vroeger heette dat Zandbult (...?)

00:02:03

[image: 01:01:42.24]

GB en de ander Schutsloot. Wanneer die namen zijn samengevoegd, dat weet ik niet. Er zijn nog stukken dat we geboren zijn in Zandbeld, Beld met een 'd' hoor! (lachend)

IV Want grote beld, kleine beld

GB Ja, ja dat heb je daar ook nog

IV Ik ken het daar. Wanneer bent u geboren?

GB 22 april 1921

IV Dus u bent dit jaar hoe oud?

GB Ik wordt over 3 maanden, dan ben ik 84

IV Uw wordt geboren in een streek die ligt zo ongeveer, zo'n 100, 120 kilometer van Amsterdam. Is het een, een wat voor streek is het?

GB Nou het is een bekende groot natuurgebied van de Wiede en de Weerribben.

00:03:02

[image: 01:02:39.03]

GB En daar middenin, daar midden in de Wiede. De Wiede is Belterweide en de Beulakkerweide dan zeggen ze geen weide maar "wiede".

IV Bent u geboren in een groot gezin?

GB Ik ben de jongste van zes, zonen. Geen zusters.

IV Zes zonen. Wat deed u vader voor werk?

GB Mijn vader, en mijn voorvaderen waren vissers, rietsnijders enzovoorts enzovoort. Turfmakers, alles wat er voor de hand kwam. En toen in 1924 toen was mijn vader, zeg 40 jaar en ik was 3 jaar en zoals ik dat dan noem geëmigreerd van Belt-Schutsloot naar ergens in de binnenlanden halfheidervelde nog op het droge zal ik maar zeggen

00:04:04

[image: 01:03:39.13]

GB tis in de driehoek Balkbrug, Dedemsvaart, Ommen.

IV Op de zandgronden?

GB Wat zegt u?

IV Op de zandgronden

GB Ja veen koloniaal.

IV Had het gezin het goed, financieel?

GB Dat ging goed, het begon heel arm. Mijn vader vertelde wel eens dat toen die trouwde in 1902, dat hij tachtig gulden bezat dat was alles. En die tachtig gulden hebt die besteed aan een bootje, een vissersbootje. Maar dat was me dan ook wel een bootje he. Ja die heeft die tot aan zijn dood toe bijna gehad, na zestig jaar.

IV Zes zoons, u bent van die zoons de jongste?

00:05:00

[image: 01:04:32.16]

GB Ik ben de jongste. Maar je vroeg aan me of ze het goed hebben gehad, nou euhm het ging er zuinig aan toen. Want je moest sparen voor de oude dag he. En toen is die dus met niets begonnen en het scheen wel een heel goed vakman te zijn op visserijgebied. Hij scheen iedereen te slim af te zijn bewijze van spreken, hij ving meer dan een ander. En dat heeft natuurlijk ook het een en ander opgebracht. Ja zodoende kon hij ook, door een erfenis, ik weet niet hoe het gegaan is maar in 1924 die boerderij kopen met (...?) hypotheek. Dat was toen al via de Boerenleenmarkt en dat was 1924 en dat ging prima. Die koeien die aangeschaft, die kregen kalven die werden wat groter dus de boerderij bereidde zich uit en er moest gebouwd worden. Tot aan 1929...

00:06:00

[image: 01:05:30.20]

GB Toen de crisis kwam. En toen werd, toch grote ramp economisch gezien, mijn moeder ziek. Kreeg een maagbloeding, bleek maagkanker te zijn maar dat vertelde ze niet, is ze geopereerd. En die is 19, begin 1930 overleden. Een verzekering was er niet, dat heeft mijn vader enige koeien gekost. En toen zat mijn vader met zes zonen, ja de oudste was dan de deur uit. Op een boerderij, een afgelegen boerderij alleen. Zonder vrouwvolk heette dat. Geen fatsoenlijk vrouwmens, dat noemde we toen in die tijd een "vrouwmens". Want bij zo'n alleenstaande boer met allemaal zonen gaan werken. Nou we hebben mooie toestanden meegemaakt.

00:07:01

[image: 01:06:28.18]

GB En dat heeft een paar jaar geduurd en toen heeft mn vader in 59 nee eh in 1935 sorry 1935 ja. Is die hertrouwd.

IV U bent dan 14 jaar?

GB Ik was net 14 jaar, juist. Ik was net van school af, van de lagere school. Ik moest tot mijn veertiende jaar verplicht naar school. En dat laatste jaar van school, dat was ook al zoiets familie omstandigheden er ging iets niet goed, toen ik net dertien jaar was, toen kwam mijn vader die was even een tijdje van de boerderijk, toen had m'n oudste broer de boerderij waargenomen zolang gerund. Een jaar lang en toen kwam mijn vader weer terug op d boerderij.

00:08:03

[image: 01:07:29.02]

GB Want die was zolang bij een andere broer van mij geweest, en ik ook. En toen ging er weer een broer van mij trouwen en toen zat ie zonder, toen had ie personeel te kort, zeg vader ik zeg maak je geen zorgen, want hij kon eigenlijk geen personeel betalen. Ik zeg, ik kom helpen. 's morgens om half vijf onder koeien, om half negen hadden we een oude fiets gepakt, naar school. Dan kwam ik om half vier van school en dan ging ik weer meehelpen in de zomer tot elf uur 's avonds.

IV Zware jeugd.

GB Op dertienjarige leeftijd.

IV Was vader een religieus man?

GB Ja. ja. Dat wil zeggen zeer gelovig. Calvinistisch, Hervormd. En de hele familie ervoor allemaal hervormt.

00:09:02

[image: 01:08:24.20]

GB Mijn voorouders zal ik maar zeggen, zover je kunt nagaan. Gingen regelmatig naar de kerk, was niet dwangmatig. Sloeg ook wel eens een keer over. Dwong ons niet om te gaan. En mijn stiefmoeder, dat was een zeer gelovig mens. En daar heeft hij een heel fijn huwelijk, tweede huwelijk mee gehad. Ik wil niets ten nadele van de eerste zeggen, maar tweede huwelijk was minstens zo goed.

IV Die streek, euhm woonde daar voornamelijk gelovige mensen of, wat voor richtingen vinden we daar in die tijd?

GB Zeker over Belt-Schutsloot? of spreken we waar ik opgegroeid ben, Balkenbrug, Dedemsvaart.

IV Ja, waar u opgegroeid bent.

00:10:03

[image: 01:09:23.21]

GB Ja. Van dat andere herinner ik me dus niets. Ik ging in Balkbrugge naar school, gereformeerde school 'School met de Bijbel'. Mijn ouders waren hervormd, maar ze vonden toch zo'n openbare school, dat was nee. Op twee kilometer afstand van Oudeschans stond een openbare school. Aan het om het kanaal ook op twee kilometer afstand ongeveer stond ook een openbare school. Maar ze vonden het toch niet goed als ik daar naar toe ging ik moest maar de gereformeerde school in Balkbrug. Want in Dedemsvaart daar stond geloof ik een hervormde school maar dat was weer te ver weg. Zo ben ik op een gereformeerde school gegaan, nou hoe was de verhouding daar nou: ja, kun je moeilijk voorstellen tegenwoordig.

00:11:00

[image: 01:10:18.14]

GB Maar de gereformeerden toen, ja dat waren de enige die het goede geloof hadden natuurlijk. En eh dat vergeet ik nooit hoor. Nog een of twee gezinnen hadden ook hun kinderen op die school zitten, de rest was allemaal gereformeerd en ik was hervormd. En wat ik nog niet vergeten ben tot op de dag van vandaag. Men kwam 's maandags morgens de dominee. De gereformeerde dominee en die ging zo de school eens rond en die zei: "zo was je gister niet in de kerk, was je ziek ofzo?" Maar ik bestond voor hem helemaal niet. (lacht)

IV Gingen die, waren er meerdere. Woonden er Joden in die streek?

GB Ah Joden. Je vraagt het ook al zeker, wat er verder komt straks over Joden.

00:12:04

[image: 01:11:20.05]

GB De woonde in Dedemsvaart Joden maar ik heb ze niet gekend. Persoonlijk heb ik ze niet gekend. Die daar woonden. Ga ik even terug alvast naar mijn geboortestreek. Daar mijn vader en moeder vertelde toen ze trouwde in 1902 toen heeft mijn moeder, die had een naaimachine, een handnaaimachine en die naaide daar de kleding zal ik maar zeggen voor het hele dorpje. En dan kwam er een van de gossie (...?) langs een of twee keer per jaar en dat was een Jood. Die kwam met de stoffen en daar kocht mijn moeder stoffen van. En dan bleef hij mijn vader en moeder overnachten.

00:13:00

[image: 01:12:13.24]

GB En daar heb ik vaak wel over gehoord, ja. Daar hadden ze een goede, een goede relatie mee. De ene hand waste de andere wel eens beide schoon zeggen ze wel

eens he. Zo was het daar naar tuurlijk ook. Als hij overnachtte en hij gaf daar een lapje stof voor, dan was dat weer makkelijk klaar. Dat had ik aan positieve geluiden gehoord over en trouwens op de gereformeerde school in Balkbrug. Niets ten nadele van het Joodse volk, dat was het uitverkoren volk he. Zo was dat vroeger. Dan in Dedemsvaart woonde ook een Joodse familie. Maar daar hadden we geen relatie mee. Stond ook niet zo goed bekend. Maar over die Joodse contacten door te gaan, mijn vader had een boerderij en daar werd best vee verkocht en dan kwamen veehandelaren.

00:14:01[image: 01:13:11.20]

GB En het beste waar hij mee overweg kon dat was een Joodse vee handelaar uit Zwolle. Vomberg, Vromberg of iets dergelijks. Met een 'v' of met een 'f' dat weet ik ook niet. En die kwam regelmatig bij mijn vader en dan wist ie wel eens 'van de beld is er ook' ja zeg nog effen nog een paar maanden misschien. Zo ging dat, en hij verkocht eigenlijk altijd aan, aan die man en kreeg nog meer geld ervoor dan van anderen. Want die vertrouwden elkaar. Die wisten wat ze aan elkaar hadden. En die Joodse veekoopman, toen in 1937 in, mijn vader de boerderij moest verkopen omdat eh de oudste zoon en nog een paar moeders erfdeel gingen opvragen. En de boerderij moest worden verkocht, want er zat een hypotheek op en mijn vader kon toen geen meer hypotheek krijgen en toen moest de boerderij uit elkaar.

00:15:03

[image: 01:14:12.01]

GB En toen was de vraag van die jongste zoon, wat gaat die worden? De een na de jongste was in de opleiding voor timmerman, de rest had zijn weg al een beetje gevonden. En daar komt Addy (Addi?) onze veehandelaar, naar mijn vader horen ze zeggen, ik was toen nog maar 16 jaar.

IV 1937?

GB Ja ik was 16 jaar toen. En eh toen zegt ie zo'n jongen is de politie niet wat voor jou? Want ik zag er niet zitten om boer te worden. Ten eerste als je zo'n, mijn vader had geen grote boerderij en een hypotheek en dat moest verdeeld worden, dus voor ieder een boerderij dat zat er niet in. Dus boer kon je niet worden, dan kon je boerenknecht of boerenarbeider worden. Nou dat zag ik helemaal niet zitten. (Lachend)

00:16:01

[image: 01:15:08.07]

GB Nou vooral in die crisistijd ik had al genoeg gezien. Meegemaakt. Nou die maakte me wakker want ik had er nooit aangedacht, want ik had helemaal geen andere in de familie, ja postambtenaar dat wel. Maar goh mijn moederskant, die was al postbode vanaf de tijd van Napoleon, een van de eerste waarschijnlijk. Maar dat is weer een ander verhaal. Maar eh die Joodse verkoopman, die zegt is dat niet iets bij de politie. En ik was de jongste van de zes en de een, de oudste broer die was vrijgeloot voor militaire dienst, de tweede dertien jaar ouder dan ik, hadden in

1928 zijn dienstplicht vervuld. En na als het wat is (...?) vrijstelling wegens broederdienst gekregen.

00:17:00

[image: 01:16:04.10]

GB Tot ik aan de beurt was. Want toen, wat er precies gebeurde weet ik niet, maar toen zag men de bui zeker al hangen van Hitler en Mussolini enzo hebben ze van mij lichting weer de dienstplicht ingevoerd. Was toen al bekend, ik was 16 jaar. En wanneer, of het het jaar ervoor al bekend is geworden of toen.

IV In 1937

GB Ja wat precies, misschien weet u dat?

IV Ja, hier gaan we zo verder. Ik hou het even vast. Want ben zo benieuwd, ziet u van die u noemt Hitler, Mussolini, ziet u in die streek waar u woont. Ofwel op de school of bij de mensen om u heen, merkt u iets van een veranderende tijd? Ik bedoel er was crisis in Nederland maar gebeurd buiten de grens ook nogal het een en ander. Dringt dat door tot de plekken waar u bent?

00:18:06

[image: 01:17:07.11]

GB Ja.

IV Wat herinnert u zich ervan?

GB Zelf was ik er helemaal niet eigenlijk in geïnteresseerd. Tot. Tot mijn 17de maar dat komt straks wel. Tot op dat moment was ik helemaal niet in politiek geïnteresseerd. De hervormde, zoals mijn vader die stemde christelijk historisch en de gereformeerde de A.R. en dan had je ook nog katholieken die zaten ook ergens in een uithoek aan de kant van Dedemsvaart he. Van onze kant, waar wij woonden, aan de andere kant van de Dedemsvaart daar zaten katholieken. En dat was ook zo eigenaardig in die tijd.

00:19:00

[image: 01:17:59.08]

GB Katholieken gingen naar een christelijke school. Maar gereformeerden en hervormden had je een openbare school nou dat waren eigenlijk halve heidenen. Maar katholieke, die Roomse. Nou dat was ook eh, dat ze ook christelijk waren dat wisten we niet eens. (Lachend) haha. Ik weet niet hoe oud ik was dat ik er achter kwam dat katholieke, Rooms Katholieke ook christelijke mensen waren. (Lachend). Ja daar kan je wel om lachen he, maar het is toch belachelijk? Maar zo was het toen! Ja. Goed waar waren we gebleven?

IV Ik vroeg of u in de omgeving waar u woonde, ofwel thuis, misschien bij volwassene of misschien op school of iets gewaar werd van veranderende tijd. Ik heb het maar even over Duitsland.

GB Ja.

IV Daar gebeurde het een en ander.

GB Ja.

IV Druppelde daar iets van binnen. U zei uzelf eh raakte het nog niet zo. Hoorde u wel eens wat om u heen en wat was dat dan?

00:20:06

[image: 01:19:02.19]

GB Nou, voor en tegen van Hitler op komst natuurlijk. Want we zaten aan de oostkant. En dat is eh u natuurlijk ook wel bekend dat in de Oostkant waar ze nogal, vooral onder de boeren lag al wat mensen die dus NSB gestemd hebben en pro Duits waren. Ja.

IV Waarom deden die, waren ze NSB'ers? De fascistische Nederlandse partij?

GB Die boeren, die sympathiseerden omdat, je had toen ook zo'n beweging, ik weet niet wat dat precies was, dat weet u waarschijnlijk nog wel beter. Landbouw en maatschappij, dat was geen politiek beweging, maar dat was knap Duitsgezind ook, en later daar zaten ook heel veel NSB'ers in later. Maar de Nederlandse boeren hadden het verrekte slecht.

00:21:03

[image: 01:19:57.00]

GB In de crisistijd. En die Duitse boeren vlak over de grens die hadden het veel beter, bij Hitler. Die werden verwend, hier en daar. In verhouding. En dan kan ik me nog herinneren, dat ook mijn vader en veel van zijn andere boeren, zich dood ergerden bewijze van spreken. Dat de Nederlandse boter ging voor 3 stuivers (...?) naar Engeland en de Duitsers moesten ze veelvouden betalen. Hoe dat zat weet ik niet hoor. Maar zo schijnt het wel geweest te zijn. Maar hoofdzaak was natuurlijk dat het pro Duits dat kwam doordat die boeren het daar veel beter hadden en ook de werkloosheid inderdaad verdwenen was. En er gingen toen,

00:22:00

[image: 01:20:52.07]

GB in het grensgebied. Duizenden Nederlandse werklozen over de grens aan het werk. Vooral daar in Twente enzo die fabrieken.

IV Ook vanuit de streek waar u woonde?

GB Ook wel. En zo ben ik er ook terecht gekomen.

IV Maar kwamen die mensen met verhalen terug uit Duitsland?

GB Ja, wat voor verhalen? Niet negatief, nee niet negatief. Positief, er was werk! En er was orde, ja. Nou ja er was ook een Hitler, maar goed.

IV Dus dat leek allemaal vrij positief, vader leek het ook wel wat?

GB Ja, dat is. Daar hoeft ik ook geen geheim van te maken. Mijn vader was wat men noemde ook aan het begin van de oorlog pro-Duits, geen NSB'er.

00:23:05

[image: 01:21:54.12]

GB Dat kwam ook, dat zal u niet zo vreemd klinken. In 1998 (...?) toen was hij twintig jaar in negentien honderd, nee in 1878 is die geboren en 1898 was hij dienstplichtig soldaat. En hij is geweest bij de koning van Koningin Wilhelmina bij de Herenpeloton geloof ik, of hoe dat was, daar is die bij geweest. En wat ik

zeg, de Boerenoorlog. We leerden op school al veel over de boeren en Transvaal enzovoorts en de geschiedenis. En dan de Engelse die daar de boeren vervolgd hadden, had je de boeken van Pfenning he. Kent u ze? Uiteraard, nou daar hoor je nooit meer iets van. Nou die verslonden we bewijze van spreken de ene naar de andere.

00:24:06.

[image: 01:22:52.14]

IV Vader was dus door de Boerenoorlog in Zuid-Afrika eigenlijk anti Engels.

GB Precies. Hij was anti Engels en hij was niet pro-Duits, maar hij zegt die Duitsers hebben ons nooit kwaad gedaan. Ja de boeren oorlog en we hebben oorlog gevoerd met Spanje, we hebben meerdere malen oorlog gevoerd met Engeland. Maar met Duitsland nooit. Ja. En dat het, dat geef ik inderdaad toe en dat is een hele strijd geweest tussen mijn broers ook en vooral ook ene schoonzuster van me. Waar die heel goed mee overweg kon. Maar die zaten elkaar wel eens in de haren, in het begin. En ja wat ze over die Joden dan hoorde dat was dan propaganda.

00:25:02

[image: 01:23:47.06]

GB Mijn vader geloofde dat inderdaad. Dat het eerst een hoop propaganda was. Daar heeft hij later heel veel spijt van gehad hoor.

IV Je vader geloofde dat wat propaganda was?

GB Dat het propaganda was wat ze zeiden over Hitler, dat hij die Joden zo, dat hij zo slecht was voor de Joden.

IV Vader geloofde dat niet?

GB Nee. Eerst niet. Nee. Konden dat niet geloven.

IV De mensen die Nederland, die Nederlandse mensen die in vrij grote getale, ook vanuit de streek waar u woonde naar Duitsland gingen om te werken in het eind van de dertiger jaren, kwamen met positieve berichten terug.

GB Ja.

IV U had geen werk.

GB Nee.

IV U ging ook?

GB Juist, kom ik weer op die Joodse koopman terug.

00:26:01

[image: 01:24:43.16]

GB de politie (...?) en inmiddels was de dienstplicht weer ingevoerd voor me. Ik moest toch onder dienst, ik had geen werk. Nou en als je toen bij de politie wilde komen, moest je eigenlijk een kruiwagen hebben of je moet het opbouwen. Dat ging niet zo eenvoudig. Doorgaans was het zo dat ze bij de politie mensen aannamen die uit het militaire dienst kwamen. Die hadden al een streepje voor. Nou ik was dienstplichtig geworden dus ik moest in dienst. En ik heb toch geen werk dus ik ga op de fiets naar Zwolle naar de kazerne bij een Kapitein. En ik zeg

zus en zo ik wil wel in dienst alvast. Ja zegt ie dat kan niet. Het kan wel met 16 jaar bij de marine. Maar daar ben ik weer te groot voor.

00:27:01

[image: 01:25:41.10]

GB Een meter vierennegentig daar ben je veel te groot voor zegt die. Maar als ik je raad mag geven: 'probeer twee jaar nog ergens werk te vinden. Neem een cursus van ASO' Arnhemse school voor Schriftelijk Onderwijs nu niet meer bekend maar later overvleugelde dat PBA en later dan weer.

IV LOI

GB Ja precies. Maar dat was toen voor schriftelijk onderwijs voor voor de oorlog, een zeer gerenommeerd bedrijf. Hij zegt daar kun je cursus gaan volgen, schriftelijke cursus voor het politiediploma. 100 lessen en je kunt een les per week nemen en je kunt er ook twee nemen. Nou zegt die, je moet nog werken ook en ik zal je aan raden je hebt de tijd ervoor, die twee jaar elke week een les en over twee jaar zijn die 100 lessen om en ga je in dienst.

00:28:04

[image: 01:26:41.17]

GB En dan heb je dien studie al gehad. En misschien kan je dan bij de politietroepen terecht komen, en via de politietroepen later bij gewone politie. Zo gezegd zo gedaan en toen moest ik nog werk hebben. Nou bij de boeren in Nederland kon ik geen werk vinden. Toen trof ik iemand uit Dedemsvaart en die zegt: 'jongen ik heb, ik kom net bij een boer vandaan daar bij eh in Duitsland, die wil wel iemand terug hebben.' Nou wat ik van hem hoorde was positief. Dus ik op fietsie er naar toe, met een papiertje van gemeentehuis dat ik de grens over mocht, geen pas dat was allemaal niet nodig. Dus ik ben fijn naar Brugge bij Harderberg gefietst, op de fiets de grens over. Naar Neuenhaus bij een boer. Maar om het niet al te lang te maken, ik kwam niet bij hem terecht maar hij nam me mee naar zijn schoonouders,

00:29:05

[image: 01:27:40.00]

GB in Frensdorf aan de oostkant van Nordhorn, vlak tegen de grens van Nederland aan. Ootmarsum. Een Grosse Bauer Johommik (...?) die naam mag best genoemd worden. En daar ben ik net 17 jaar geworden zijnde op 1 mei 1938 bij die boer gaan werken. Tot eind 39, ik heb daar nog de gevolgen gezien van de Kristalnacht en de discussies erover als gezin. Ik kwam dus in dat boerengezin van Johommik als tiende persoon, zal ik maar zeggen. Ik werd gewoon in het gezin opgenomen, huiselijk verkeer.

00:30:00

[image: 01:28:33.03]

- GB Ik was dan wel knecht maar gewoon volwaardig draaide mee. Werd helemaal niet op neer gezien dat je knecht was moet ik eerlijk zeggen, en daar heb ik ontzettend veel geleerd. Over politiek en dan nog veel meer.
- IV Was die man zo politiek geïnteresseerd?
- GB Die boer?
- IV Ja
- GB Nee. De oude boer niet. Nou dat is een hele, dat is een leerzame geschiedenis voor me geweest daar. De oude boer Johommik die had al de eerste wereldoorlog meegemaakt, toen was hij al niet zo jong meer. Toen was hij al als oudgediende vier jaar opgeroepen geweest. En die zag Hitler nou ja, iedereen liep met hem weg maar hij had zijn bedenkingen nog wel. Z'n vrouw, zijn tweede vrouw. Die een stuk jonger was dan hij.

00:31:00

[image: 01:29:30.23]

- GB Want uit zijn eerste huwelijk had hij vier kinderen, uit het tweede huwelijk had hij ook vier kinderen. Nou als dan , de boer zei bijna nooit wat. Maar als er over de politiek of over Hitler dan, dan trok zijn gezicht alsof hij rauwe eieren had gegeten zeg. (Lachend.) Zo'n vies gezicht, die moest er niets van hebben. Dan had je de oudste zoon uit het eerste huwelijk dat was dus de erfgenaam, de opvolger. Die was ook al net getrouwd. Die was wel nazi. Hij was ook bij de Ruitery en dat werd verplicht ook de SA he, denk maar aan prins Bernhard wat die beweerd heeft.

00:32:04

[image: 01:30:32.06]

- GB Zo kwam Bernhard misschien ook wel bij de SA terecht. Maar die schijnt ook bij de SS geweest te zijn, wat dan weer wat anders is. Maar die was dan ook bij de Ruitervereniging en die was pro Hitler. Zijn vrouw nog erger, hij was pas getrouwd en ze hadden een baby die er kwam van drie jaar, nee drie dagen. Sorry (lachend). Dan had je de oudste dochter, en dat was ook het oudste kind volgens mij van die oude boer, die was dus getrouwd en woonde daar in Neuenhaus, daar zou ik eerst naar toe wat niet doorging. Nummer twee dat was dus de zoon, die was de erfgenaam. Nummer drie ook een zoon,

00:33:01

[image: 01:31:26.09]

- GB die was ook getrouwd de deur uit. Wat hij precies deed dat weet ik niet meer. En nou de jongste zoon van zijn eerste huwelijk en hoe oud hij toen was - ik was toen net 17 jaar - ik denk dat hij 25 was of iets ouder nog. Ja hij zal nog wel iets ouder geweest zijn. Hij kwam nog wel eens op het weekend bij de ouders thuis, en hij praatte ook wel met mij. En met een zwaar leren pak, op een zware motor kwam hij uit Papenburg (Borgen Mor)(...?). Daar was hij Lagerführer van een concentratiekamp. Dat is u bekend natuurlijk he? Dat concentratiekamp.

00:34:03

[image: 01:32:26.08]

- IV Er lagen in die streek concentratiekampen ja.
GB Ja, Papenburg, Burgenmor(...?) dus dat was echt een Nazi.
IV Hij was daar en hij had dus een functie?
GB Ja. Het was een onder zoals zo veel in concentratiekampen van Vught ook hoor.
Er was allemaal verspreid in die heidevelden, onderafdeling van Neuengamme.
IV Een onder afdeling van Neuengamme
GB Ik denk het wel ja.
IV Hoe ver was Neuengamme daar vandaan?
GB Geen idee. Honderd kilometer? Ik weet het niet. (is rond 270 km)
IV Dependances waren het ongeveer.
GB Ja.
IV Wat had hij daar voor functie?

00:35:02

[image: 01:33:22.17]

- GB Stelvetinne (...?)Lagerführer noemde zich. Nou was dat niet zo'n hoge functie
want ik heb zelf later in Vught gezeten hier, als voorbeeld als vergelijking kun je
dan wel zeggen dat Vught had ook buitencommando's (...?) en aan de Moerdijk,
dat zul je ook wel weten. Was een afdeling van Vught. En daar was de
commandant ook maar een sergant majoor ofzoiets, als rang zijnde. En zoiets was
daar ook en dan was hij weer de plaatsvervanger daar van.
IV Dus hij kwam vaak langs op de motor?
GB Ja.
IV En dan zat men aan de keukentafel zal ik maar zeggen.
GB Ja.
IV En u zei. Dan waren er gesprekken?
GB Ja.
IV Wat werd er besproken?
GB Nou hij liet zich weinig uit over wat hij daar deed hoor. Maar hij had het wel over
die gevangene, dat waren allemaal misdadigers, dat was uitschot he.

00:36:02

[image: 01:34:20.18]

- GB Er waren natuurlijk ook, gewone misdadigers bij. Moordenaars en zo, die zaten er
ook toen. En dan communisten, dat was slecht volk dat was uitschot.
IV De andere leden van de familie, die geen nazi waren? Herinnerd u zich
gesprekken van mensen die dingen aan hem vroegen?
GB Nee. Nee niet zo. Maar wat me wel goed bijgebleven is. Oudste dochter van
tweede huwelijk, die was op de boerderij daar. Daar heb ik al die tijd veel mee
samen gewerkt, altijd met zn tweeën.

00:37:00.23 [image: 01:35:16.08]

- GB Die had was verloofd, had verkering met gewoon een Duitser. En die was toen al
dienstplichtig soldaat, die was al in dienst. Ik heb hem niet anders gekend dan in

uniform. Was geen nazi, maar hij was dienstplichtig. Duitse soldaat, nou ja Hitler die zal het wel goed voor hebben. En gelijk ook om op die figuur door te gaan. En die oudste dochter was dus, ik zeg altijd dochter, de oude boerin was helemaal niet voor Hitler. De jonge boerin wel. Maar de dochter van die oude boerin, dus waar ik het nu over heb. Hoorde niet veel over politiek en haar man ook niet. Hij was dienstplichtig soldaat hij kon ook moeilijk op Hitler afgeven hè. Dat begrijp je wel. Maar in 1956,

00:38:01

[image: 01:36:14.13]

GB heb ik deze familie voor het eerst weer eens opgezocht. En toen was, en ik werd daar ontvangen als een verloren zoon. En helemaal door die oudste dochter, die dus eerst verloofd was met die dienstplichtige soldaat. En die dienstplichtige soldaat om het maar zo te noemen. Die in 1938 al in militaire dienst was, vertelde toen aan mij dat hij Moskou in de verte gezien had, maar toen ze Rusland binnenvielen waar hij toen was dat weet ik niet met zijn `(...?) of hoe je het ook noemen wil. Toen was hij net met verlof. Toen is die niet op tijd teruggekomen van verlof, want is die gaan trouwen zonder toestemming van zijn meerdere want dat mocht niet, daar moet je toestemming voor hebben heeft die toch gedaan.

00:39:02

[image: 01:37:13.09]

GB Zal wel een moetje geweest zijn denk ik. Maar dat weet ik niet zeker. En toen kwam die terug, en ja zegt die ik was zonder toestemming getrouwd en ik was te laat teruggekomen en ik ging veertien dagen streng arrest de bak in. Mijn hele troep ging naar het Oostfront en ik moest eerst die veertien dagen uitzitten. En daarom ben ik nooit aan het Oostfront gekomen. (Lachend.) Hij is daar later toch wel terecht gekomen, hoe dat weet ik niet. Dat heb ik niet gehoord maar in 1956 toen ik hem dus weer sprak voor het eerst. Was hij net een jaar terug. Al die tijd had hij nog gevangen gezeten, hij heeft het overleefd die 10 jaar nog na de oorlog.

IV Daar wonende bij dat, werkende bij dat boerengezin in Duitsland vertelde u. Is u ook iets over de Kristallnacht gewaargeworden.

00:40:05

[image: 01:38:13.20]

GB Ja.

IV Wanneer was die? Ongeveer?

GB Is het 9 november 1938? Exact?

GB 9 november 1938 ging ik met, 's morgens vroeg op pad voor dag en dauw met de jonge boer, samen met paard en wagens richting Lingen want we hadden in de zomer turf gestoken, en dan gingen ze turf ophalen. En op de weg ernaar toe 's morgens voor dag en dauw zien we al rook pluimen, brand. En waar dat precies geweest is dat weet ik niet maar dat was een synagoge die ze in brand hadden gestoken. Die brandde dan na.

00:41:04

[image: 01:39:10.06]

GB Toen kwamen we 's avonds terug. En toen hoorde ik van een van de dochters van de boer, die niet op de boerderij werkten maar ja ze was 15, ik was toen 17 of 18. Ik was toen 18 jaar inmiddels, die was een jaar jonger dan ik ongeveer. En die werkte dus in een winkel in Nordhorn. Die was hevig verontwaardigd, dat was, die hadden de burens de winkel ernaast zal ik maar zeggen, waren Joden wat voor zaak weet ik niet. Maar die hadden ze daar de boel kort en klein geslagen en die hadden misschien ook mishandeld. En zei was zelf lid van de Bund Deutsche Mädel ook min of meer verplicht

00:42:01

[image: 01:40:05.20]

want iedereen zat in de Hitlerjugend of Bund Deutsche Mädel. Die schoften van de SA dat die dat gedaan hadden, want haar eigen broer die was ook bij de SA van die Ruitervereniging. Daar was ze zo verontwaardigd over dat zou Hitler toch niet goed vinden he? Je moest ze toch straffen die gasten? Ja. Dat vergeet ik nooit.

IV Dat zal Hitler niet goed vinden.

GB Nee, dat zal Hitler toch niet goeden vinden he, wat ze daar geflikt hadden. Hoe zei dat later verwerkt heeft, er achter gekomen dat Hitler het wel goed vond, dat is vraag 2. Maar zo was de toestand toen.

00:43:00

[image: 00:41:01.16]

IV Maakt u het begin van de oorlog in Duitsland of in Nederland mee?

GB In Duitsland. Dat wil zeggen het invallen in Polen. Dat was het begin van de oorlog, was ik in Duitsland. Heb ik hier en daar ook nog wel leuke herinneringen hoor.

IV En de aanval op Nederland, waar was u toen?

GB Toen was ik in Nederland. Toen zat ik op de boerderij van mijn gemobiliseerde broer die een boerderijtje had. Hij stond op het front en ik zat op zijn boerderij.

IV Hoe reageerde de mensen om u heen van die, op die aanval?

GB Euh in Nederland? Dat was dus in Nederland. Ja, ze zijn binnengevallen. Dat hadden men niet verwacht. Ik wel.

00:44:01

[image: 01:42:00.10]

GB Het was voor mij geen verrassing. Ik was toen op die boerderij in dat gehucht bij Oosterhuis, bij Dedemsvaart had een broer, dertien jaar oudere broer had een boerderijtje gehuurd daar. Hij werd gemobiliseerd, zijn vrouw was in verwachting. Ik ga toch even daar iets op door. Dat ik bij de boer in Nordhorn zat en daar totaal al oorlog was. Dan kom ik eind '39 bij mijn broer. En ik wou graag weg en hij zegt Gerard kun jij niet bij mij op de boerderij komen? Want ik zit daar en mijn vrouw zit hier alleen. En minder valide broer die was ook daar bij hen in huis.

00:45:03

[image: 01:42:59.07]

GB En zegt die: 'mijn vrouw' mijn schoonzuster dus was in verwachting en dat kind is ook geboren op 16 februari 1940 midden in de strenge winter, midden in de meter sneeuw. Ik zeg broer dat is prima ik zit er net op te wachten. En toen heb ik de dienst opgezegd in Nordhorn tegen die boer. En daar ben ik vertrokken, de boer met tranen in de ogen dat ik wegging. En die zei toen: Gerard wat er ook gebeurd. Je kunt altijd bij me terug komen. En diezelfde oude boer had ook al gezegd, dan ga ik toch even door op hoe de oorlog uitbrak in september '39 bij Polen.

00:46:03

[image: 01:43:57.20]

GB Dat Hitler voor de radio was en dat vergeet ik nooit. Dat die toespraken en dat we dus Polen waren binnengevallen. En nou weet ik niet zeker of dat nou op die dag of een paar dagen later toen dus Engeland en Frankrijk de Oorlog verklaarde, dat was dat weet ik niet meer precies. Daar wil ik afwezen. Maar ik vergeet niet dat mijn boer 'oude boer' zullen we maar zeggen met tranen in de ogen ook. 'Mijn Adolf das hasst ein fout gemacht' (...?). Die zag de bui al hangen hoor. Ja. En toen ik dus wegging daar zei hij: 'Gerard wat er ook mag gebeuren, je kunt altijd bij mij terug komen.'

IV Die oorlog, die over Nederland rolde plotseling die gewapende strijd duurde niet lang he?

GB Nou vooral in het Oosten van het land hebben ze toen bij Dedemsvaart in de buurt een paar bruggen die opgeblazen werden maar er is niet gevochten.

00:47:03

[image: 01:44:55.08]

GB Het eerste het dichtstbijzijnde dat is in Meppel. Dat heeft toen nog veel aandacht gekregen, publiciteit. Er schijnt in de buurt van Meppel een bunker een kazemat geweest te zijn met een Sergeant erin die er in zijn eentje daar tot het laatst nog gevochten heeft van ik weet niet wat Duitsers heeft doodgeschoten heeft. Ik geloof het is sergeant Swart [image: Zwart.

IV Het waren vier mannen.

GB Waren het er vier? Heette hij Zwart?

IV Ja.

GB Ja dat kwam me zo te binnenvallen want ik heb nu een buurvrouw en die heet ook Zwart, maar dat is wat anders. (Opgetogen.)

IV Hoe gaat het met u in het begin van de oorlog?

GB Begin van de oorlog? Mijn broers zaten aan het front.

00:48:00

[image: 01:45:50.00]

GB Capitulatie, '40 hebben we het over. Mijn broer komt terug. Mijn broer die zegt tegen mij: 'ja, eenmansbedrijfje ik heb eigenlijk geen werk voor je, maar jongen ik ben uitermate tevreden en blij dat je me geholpen hebt. Je hoeft niet weg te gaan je mag blijven, we zullen het samen wel verder redden.' Ik zeg van eh nee

Cornelis, ik zeg prima maar dienen onder mijn oudere broer, dat lijkt me niet gezond voor de verstandhouding, de goede verstandhouding. Nou daar had hij begrip voor. Toen kon ik, werk krijgen. Bij een vlakbij wonende boer Nelis [Melis] (...?) ik wil de naam best noemen. En dat was vlak over de grens, want hij woonde dus Oosterhuis, de rees tussen de grensrivieren van Avereest en Zuidwolde maar ook van Overijssel en Drenthe.

00:49:01

[image: 01:46:47.23]

GB Die woonde op ongeveer twee kilometer afstand van waar die boer Nelis en die heeft pas een boerderij gestart, die nieuwe boerderij was nog in aanbouw en die heeft me toen aangenomen. Eind mei zoiets. In Juni misschien 1940. En normaal was dat je dus, stilzwijgen zonder enig contract aangenomen werd bij de boer voor een jaar als boerenknecht. Inwonende he. Was van 1 mei tot 1 mei dat is plaatselijk gebruik.

IV Was u inmiddels vergeten dat u bij de politie wilde werken?

GB Nee, dat was ik niet vergeten? haha (lachend). Nee maar daar was ik te jong voor. Toen had ik het diploma al schriftelijk van ASO. Die had ik toen nog net niet, maar die is kort daarna wel gekomen.

00:50:04

[image: 01:47:48.12]

GB Die heb ik in 1940 nog gekregen.

IV Dus u werkte bij de volgende boer.

GB Want ik was te jong voor bij de politie.

IV Wanneer was u wel oud genoeg voor de politie?

GB Even later. Even later. Dat kwam van zelf. Ja dat was vlak na de capitulatie. Toen namen ze wel politie personeel aan. Beroepsmilitairen zijn er heel heel erg veel over gegaan naar de politie.

IV Aha. Nederlandse beroepsmilitairen?

GB Ja Nederlandse beroepsmilitairen, ook in Amsterdam de zogenaamde Vondelhofcursus (...?) werd hij later genoemd. Ik geloof dat ze 250 beroepsmilitairen bij de politie aangenomen hebben toen. Hier alleen in Amsterdam al.

IV Was er dan nog wel plaats voor boerenzonen die er graag bij wilde?

GB Nee voor mij niet dus.

00:51:01

[image: 01:48:43.14]

GB Voor mijn dus nog niet. Want ik was er nog te jong voor. En eh toen ben ik dus bij de Boer in Zuidwolde terecht gekomen. En ik denk daar zit ik goed tot volgend jaar. En toen was het zo in eind november, en hij had geen vee alleen maar akkerbouw. En de meesten hadden een gemengd bedrijf. En toen zegt die nou Gerard je bent van de week voor het laatst want ik heb geen werk meer voor je. En daar stond ik op straat. Geen enkele uitkering, bestond toen niet. Dan viel je terug op je familie. Nou mijn vader had de boerderij moeten verkopen en de zaak

moeten verdelen en die kon nog net zn mond zonder steun van de armenwet zal ik maar zeggen,

00:52:03

[image: 01:49:42.17]

- GB Want dan moest je eerst alles opgegeten hebben hoor tot de laatste cent. Kwam ik tot laste van mijn vader en moeder.
- IV In gedachte van wat die boer in Duitsland had gezegd: 'Gerard wat er ook gebeurd je kan hier altijd weer terugkomen, denk ik gezien de politieke situatie die nu ontstaan is, er waren toen al in 1940 al mensen die zo optimistisch waren, die zeggen nou over een half jaar is die oorlog wel afgelopen. Zag ik niet zitten. Zag ik toen niet zitten hoor.
- IV Dus u ging terug naar Duitsland?
- GB Dus ik ga terug naar Duitsland, naar die boer in Nordhorn dacht ik. In Dedemsvaart gemeente Avereest is Overijssel.

00:53:02

[image: 01:50:39.15]

- GB Bij mijn broer in Oosterhuis is Overijssel. En ik ga naar het gemeentehuis in Dedemsvaart en ik zeg ik wil terug naar Duitsland naar die boer. Ja dat is goed, prachtig maar je bent nou bij die boer in Zuidwolde geweest. Nu moet je naar Zuidwolde, nu moet je van Zuidwolde uit. Van Dedemsvaart uit toen hadden ze connecties bij het arbeidsambt in Nordhorn dat was kat in het bakkie, want her arbeidsambt in Nordhorn dat stond op nog geen kilometer afstand van die boerderij van waar ik naar toe wou.
- IV Kwam u daar terecht?
- GB Nee. Nee, dus ik ga naar Zuidwolde ik meld me daar aan. Ik vertel hetzelfde verhaal, dat is goed zeggen ze maar dat gaat niet. Omdat dit Drenthe is en via het arbeidsambt Meppen, je krijgt een oproep.

00:54:02

[image: 01:51:36.18]

- GB Dan ga je maar gelijktijdig met anderen, zorgen wij dat je dus naar het arbeidsambt Meppen gaat en dan moet je daar vertellen dat je naar die boer in Nordhorn terug wil. Oke, dan komt alles wel voor mekaar. Dus niet lang daarna in de herfst van '40 krijg ik een oproep om me in Zuidwolde te melden. Zo gezegd zo gedaan, stap in een autobus met nog een man of dertig, richting arbeidsamt Meppen. Die de connecties had met provincie Drenthe. We hebben Meppen, arbeidsambt Meppen nooit gezien.
- IV Oje.
- GB Want vlak over de grens, de Duitse grens stopte de bus en er stapten twee Duitse politieambtenaren in en het is rijden geweest die dag en waar we naar toe gingen is niet verteld. Ze zullen ons voorzien hebben van een natje en een droogje dat weet ik niet meer.

00:55:02

[image: 01:52:34.12]

GB Maar tegen de avond, tegen de schemering dan zijn we er. Er stond nieuwbouw huizen. En hier wordt je ondergebracht en je krijgt allemaal een kamer. Zes man op een kamer. En morgenvroeg gaan jullie naar het Arbeidsambt. Arbeidersambt, maar waar zitten we dan? In Sanden? Zanden? Waar zitten we in Godsnaam in wat voor een hoek? Ja is in wielenhaven, ... werf (...?) Nou dat was mijn bedoeling niet. Helemaal mijn bedoeling niet dat leek me helemaal niks. Nou er was algemeen protest. Iedereen protesteerde. Maar ze kwamen verder van huis dan dat ze gedacht hadden. Maar dus de stemmen, de tegenstemmen dus die sloeg heel gauw om want toen ze op dat arbeidsambt kwamen.

00:56:01

[image: 01:53:30.23]

GB En ze gingen horen wat ze gingen verdienen. Ik dacht elke veertien dagen dus gratis vervoer naar huis kregen, en een weekend thuis mochten zijn. Dat ze 35 gulden in de week kregen bewijze van spreken, terwijl ze hier maximaal 15 gulden hadden. Toen was het protest snel verstomd.

IV Drie keer zoveel?

GB Drie keer zoveel. Behalve voor mij want ik was nog maar Jugend (...?) jeugdarbeider dus ik kreeg ook maar jeugdloon en ik werd in de loods daar, (...?) marine en ik moest vloeren vegen. En daar stond een hele grote kachel, om de zaak te verwarmen. En al het afvalhout dat moest ik in die oven gooien. Dat was mijn werk. Ik heb geprotesteerd ik zeg ik eh wou naar die boer toe en ik ben hier gekomen. Terug kon niet, want je hebt er voor getekend je hebt je vrijwillig aangemeld.

00:57:02

[image: 01:54:31.08]

GB Wij hebben ons best voor je gedaan en eh nou ben je hier.

IV Hoelang bleef u daar?

GB Daar heb ik geprotesteerd, niks aan te doen. Nou ik zeg, toen komt er op een gegeven moment Hitler gaat een toespraak houden de .. (...?). Goedzo ik kende dus door mijn verblijf in Nordhorn bij die boer al goed Duits. En Hitler gaat daar in een van die hallen toespraak houden voor een paar duizend man en daar stond ik ook tussen. Ik heb goed mijn oren opengezet, ik heb dingen in mijn oren geknoopt van wat die zei. En hij had het dan over het Germaanse broedervolk he, wat hem kwam helpen ook nog eens enzovoorts want er kwamen veel Hollandse arbeiders natuurlijk. Het was allemaal koek en ei met de Nederlanders dat was.

00:58:02

[image: 01:55:27.27]

IV Het was Hitler zelf die daar sprak?

GB Ja, Hitler zelf.

IV Hoeveel mensen waren daarbij aanwezig?

GB Enige duizenden.

IV Nederlanders?

GB En Duitsers. Duitsers, hoofdzakelijk Duitsers. Toen nog. Maar ook veel Nederlanders, waaronder mijn persoon. Nou en toen heb ik weer geprotesteerd en dan zij ik 'aber Hitler habt gesecht, aber Hitler habt gesecht' nou dat maakte indruk he. Uiteindelijk kwam ik op een matje terecht bij een admiraal, hij zal wel niet de hoogste admiraal geweest zijn. Ik wil naar de politie, ik wil daar mijn eigen volk helpen. Ik zeg ik doe niet aan politiek, ik kon natuurlijk moeilijk zeggen dat ik behoorlijk anti was. (lachend) Doe niet aan politiek maar wil. Nou dat is dan voor elkaar gekomen, ik heb al een schriftelijk diploma enzovoort enzovoorts.

00:59:02

[image: 01:56:25.04]

GB En dat heb ik voor elkaar gebokst. Maar zeggen ze dan moet je eerst, en dat was inmiddels ook want ze hadden natuurlijk contact opgenomen met Nederland natuurlijk. Hoe het tot die tijd is gegaan, daar weet ik niets vanaf. En toen kreeg ik dan bericht dat het werd toegestaan, maar dan moest ik eerst naar de Arbeidsdienst. Je had na de oorlog de opbouwdienst en die opbouwdienst werd arbeidsdienst en daar zaten allemaal oud militairen in. De Hitlergroet was helemaal nog geen sprake van toen. Dan moest ik dat eerst maar doen he. Toen kwam ik dus begin '41 ben eerst weer een poosje thuis geweest in afwachting en toen werd ik dus vrijgelaten van Wilhelmshaven, wilhelmswerf (...?) en kwam ik weer terecht in Nederland. In afwachting naar die arbeidsdienst.

01:00:01

[image: 01:57:21.09]

GB Toen heb ik de zomer van '41 bij de arbeidsdienst in Weert doorgebracht. Ondertussen heb ik daar gesolliciteerd bij de marechaussee in Roermond. En ik ben daar bij een Kapitein van de marechaussee geweest en mijn diploma laten zien, en dat vond hij al wel iets bijzonders. Met een jongen van 19 jaar die 20 jaar die al een politiediploma had. Ik was goedgekeurd want ik had in de herfst 1940 militaire dienst, op moeten komen voor militaire dienst. Hij zei dat is prima. Je krijgt een oproep en dan kun je beginnen. Je krijgt nog een opleiding van ons enzo. Op een gegeven moment kreeg je bericht alle sollicitaties bij de Nederlandse politie zijn vervallen.

01:01:00

[image: 01:58:18.06]

GB Je moet eerst naar Schalkhaar, ik zeg wat is Schalkhaar? Ik ging vraagtekens zetten he. Dus ik ga in Balkbrug naar onze veldwachter Piel vragen, ik zeg hoe denk je erover? Ja, dat weet ik niet hoor, daar heb ik geen verstand van. Maak maar afspraak met de burgemeester.

IV Wat bleek het te zijn?

GB Schalkhaar? Marechaussee dus, het viel officieel onder de marechaussee. Dus in Roermond had ik ook al gesolliciteerd bij de marechaussee. En Schalkhaar begon onder de marechaussee, maar daar had ik mijn vraagtekens bij. En toen ben ik

dus, toen heb ik een gesprek gehad eerst met die veldwachter Piel uit Balkbrug en daarna met burgermeester Jan Laversloot (...?) van Avereest in Dedemsvaart.

01:02:05

[image: 01:59:21.02]

GB Toen nog een jonge burgermeester, die kende mijn vader door omstandigheden ook al. Had hij iets mee gehad maar, ik vertelde het verhaal onder vier ogen en ik zeg is dat vertrouwd? Ja zegt die ik heb er geen negatieve berichten over. Overal heeft de Nederlandse politie zijn verbindingsofficieren van de Duitsers, ja de Hitlergroet ofzo daar is geen sprake van, je hoeft geen lid te zijn van de NSB of wat dan ook. En politiek wordt niet gevraagd.

IV Dus u ging daar naartoe?

GB Dus ik ging daar naar toe. Inmiddels al de tweede lichting want ik zat, toen de eerste lichting was op Schalkhaar zat ik, moest ik eerst die arbeidsdienst nog uit dienen. Dus 23 maart '42 kom ik in Schalkhaarder bij de tweede lichting van de Schalkhaarder. Die toen nog niet zo genoemd werden want het was dan toch nog de Marechaussee.

01:03:00

[image: 02:00:13.19]

GB De naam Koninklijke hadden ze er afgehaald. In het begin, niet dat het de eerste de beste dag al in het derde compagnie aan moesten treden met 120 man. Dat ik welgeteld, ik weet het nog best drie speldjes van de NSB zag. En dat het die wachtmeester of wat het dan ook was ik weet niet precies, of luitenant. Die speldjes moesten af dat mocht niet. Je mocht geen onderscheidende politiek, want dat was al een bepaling van Nederland van voor de oorlog al he. Je mocht geen politiek onderscheidende die moest af. Dus die gingen naar de achterkant. Nou dan hebben wel NSB kopstukken gezegd, dat hadden ze nooit moeten doen want toen konden ze niet meer zien wie NSB'er waren wie goed en wie kwaad waren, slecht waren.

01:04:00

[image: 02:01:10.21]

GB Toen waren het er maar drie.

IV Het was dus een nieuwe politieschool?

GB Juist.

IV Hoeveel mensen zaten daar?

GB Euh. Per lichting zo'n 500. Ik geloof dat er in totaal zes lichtingen geweest zijn van drieduizend man. Maar de eerste en het tweede was het Germaanse groet niet (...?).

IV Wat was het verschil met de oude politie?

GB Ik had geen ervaring met oude politie maar dit was dus marechaussee, nou je werd daar gedrild. Hoofdzakelijk sport, en marcheren, exerceren (...?), schietoefeningen. En eens in de paar weken kreeg je een voorlichtingsmiddag. En die kwam en dat was dus propaganda.

IV Wat werd daar verteld?

01:05:01

[image: 02:02:09.07]

GB Geen flauw idee meer. Echt niet, geen flauw idee. Maar er werd ontzettend goed naar geluisterd, d'r werd orde verstoord en ik weet nog wel dat we dus eruit gejaagd werden en we moesten ik weet niet hoeveel strafexercitie doen, wegens ordeverstoring. We hadden daar een kapitein gekregen. Die kwam van de kaderschool van Kampen. Hij had een groene legeruniform tussen al het blauw, wat het dan is van de marechaussee. 'Koevee' ja we noemde hem gelijk omdat je groene uniform had de 'kikker'. Kort gedrongen postuur een berooide (...?) NSB'er.

IV De school was, de school was geschoeid op Duitse leest?

GB Ja

IV Een beetje naar het voorbeeld van de Duitse politie?

01:06:02

[image: 02:03:08.16]

GB Ja dat wisten wij niet eens.

IV Nee.

GB Nee, dat wisten wij op dat moment niet.

IV De sfeer werd langzamerhand steeds, veranderde begrijp ik. Steeds meer in de richting van, van onafhankelijk naar pro-Duits, zeg ik dat goed?

GB Ja. Ja dat ging al vrij snel.

IV Wat merkt u daarvan?

GB Toen ik er bij kwam 23 maart 1942 toen merkte je dus van de politiek niks. Totdat en dat is ook in mei '42 geweest he, dat er beroepsofficieren weer opgeroepen werden in krijgsgevangenschap. Of ze moesten de loyaliteit verklaring tekenen of ze gingen krijgsgevangenschap. Toen zaten er dus ook bij de marechaussee, want dat was toen nog marechaussee hoor Schalkhaar.

01:07:00

[image: 02:04:03.22]

GB In het kader zaten officieren beroepsofficieren, die weigerden om die loyaliteit en die gingen toen in krijgsgevangenschap.

IV We wisselen even een batterij.

GB Ja.

01:07:20

[image: 02:04:22.24]

File 2

00:00:00

[image: 03:22:45.11]

(start tape, beeld zwart)

00:00:46

[image: 03:00:25.15]

(papier in beeld)

00:01:04

[image:03:00:43.04]

(Dhr van den Beld in beeld)

IV U zit op de academie, de nieuwe politieacademie in Schalkhaar. U bent daar in de tweede lichting

GB Ja

IV Hoeveel jongens zitten er in zo'n lichting ongeveer?

GB 500.

IV Dat is nogal wat in een kazerne.

GB Ja, Westenberg kazerne. Vlak voor de oorlog gebouwd.

IV Die opleiding was heel anders dan de politieopleiding ervoor en veel meer op Duitse leest geschoeid. De Duitse politie, zoals de Duitsers ze al kenden. m veel meligheid zij u, en grappen.

GB Ja nou grappen. We werden wel flink afgeknepen daar hoor. Zware dienst. Maar hoofdzakelijk sport, exercitie afstandmarsen 'L'- marsen.

00:02:05

[image: 03:01:30.21]

GB En dan over de sfeer en de mentaliteit, hoe wij dat ten opzichte van de bezetting en ten opzichte van de NSB enzovoorts wil ik dan wel iets naar voren brengen. Hoe het toen was in mijn lichting. der werden ook een paar bijeenkomsten, dat ging van de NSB'ers uit. Nou daar heb ik nooit aan meegedaan, ben ik nooit bij geweest. Maar er werden dan L marsen georganiseerd. Mars wedstrijden en daar deed de W.A. ook aan mee. Maar we liepen die W.A. voorbij. Daar hadden we lol in, dat is eerlijk waar daar hadden we lol in. Je had die smoel eens moeten zien van die W.A.'ers als ze ons niet bij konden benen.

00:03:01

[image: 03:02:24.22]

IV Wie waren de W.A.'ers?

GB Weet ik niet. Die waren van de NSB, dat waren gewoon groepen die marcheerden in uniform, en wij ook in uniform.

IV De Wr afdeling van de fascistische partij Nederland.

GB Ja.

IV die politieke lessen die daar werden gegeven, herinnert u zich daar iets van?

GB Nee.

IV Iets over rassenleer op die school?

GB Niets. Kan me niets van herinneren. Ik weet dat ze gebracht werden, ik weet ook niet vaak het was maar een middag een paar uur. En dat het nou eens in de

- veertien dagen of eens in de maand, dus het is niet vaak voorgekomen hoor. In mijn tijd niet vaak.
- IV Het is dan 1942?
- GB Ja.
- IV De oorlog is al een eind op stap.
- GB Ja.
- IV en het gaat die Joodse medeburgers in Nederland niet voor de wind zullen we zeggen. m merkte u daar iets van in uw omgeving of daar op die politieacademie?

00:04:04

[image: 03:03:25.21]

- GB Ja en nee. Normaal officieel niet. Maar onze spies, weet je wat een spies is?
- IV Nee.
- GB Onderofficier van diensten voor de dagelijkse dienst of zoiets of wachtmeester van de marechaussee toen, heilopperwachtmeester. Die ging in zijn vrije tijd met een paar ... geestverwanten zat even naar het woord te zoeken. Ging hij op Jodenjacht ergens in Gorsel, dat is geschiedenis `(...?). En ik weet dat het in die kazerne ook bekend werd en dat ook zijn collega's alle kaderleden vonden dat maar niks wat hij deed.

00:05:00

[image:03:04:19.06]

- GB Dat kan ik me ervan herinneren, dat hij dus ondergedoken Joden ging arresteren in zijn vrije tijd opperwachtmeester Heil toen al ergens in Gorsel.
- IV Hoe werd dat bekend?
- GB Ja, hij was onze spies de onderofficier van dienst zal ik maar zeggen. En dat werd bekend. Hoe dat bekend werd weet ik niet.
- IV Hij was leidinggevende daar?
- GB Ja. Ja. Onze wachtmeesters die ons instrueerde dat waren toen ook niet allemaal NSB'ers die vonden het niet leuk wat hij deed. Die vonden het bepaald niet goed.
- IV Hoe weet u dat?
- GB Er werd afkeurend over gesproken, laat ik dat zo stellen.
- IV Waren er andere mensen wel mee eens?
- GB Ja enkele wel natuurlijk.

00:06:01

[image:03:05:17.16]

- GB De natte. Degene die NSB waren. Echt pro-Duits.
- IV Wat vond de hoogste baas van de...
- GB Oh wacht eventjes. Niet allemaal. we hadden er een op de groep zitten, een groep was soms tien man. En ik herinner me van die groep van tien man dat er een een NSB'er was.
- IV Van de tien?
- GB Van de tien. En die is ook gelijk meegegaan naar Amsterdam. Een was NSB'er en die zat ermee maar ook als je het had over de Jodenvervolging vond hij helemaal niet goed, hij vond het helemaal niet goed wat er gebeurde. Hij vond de Duitse

inval niet goed maar hij was een NSB'er van voor de oorlog. En dat Mussert nou meeging enzo, dat zij je natuurlijk maar hij was nog NSB'er en ik weet ook dat hij naar de oorlog een paar jaar heeft vastgezeten. Maar dat was dan een moordvent, hij was NSB'er dat zei die ook maar hij was het daar niet mee eens.

00:07:06

[image:03:06:20.03]

IV Wat vond de hoogste leiding van de academie van de praktijken van de Spies?

GB Geen flauw idee. Dat werd ik niet gewaar.

IV Sprak de spies zelf ook over wat en hoe hij dat deed?

GB Nee. Daar heb ik hem nooit over gehoord. Hij maakte er ook geen propaganda voor dat kan ik ook niet zeggen. (Lachend). Nee.

IV Hij haalde in zijn vrije tijd ondergedoken Joden.

GB Volgens mij in zijn vrije tijd, natuurlijk hij deed het op eigen initiatief. Het werd hem niet opgedragen. Hij had ergens via via iets vernomen of die daar in de buurt ook woonde ik weet het niet, het zal wel. Maar opperwachtmeester Heil.

IV Hoe kon hij dat in zijn vrije tijd doen want dan is hij buiten dienst en heeft niets met.

00:08:00.09

[image: 03:07:11.18]

GB Nou ja vrije tijd, vrije tijd we kenden het in wezen in feite want officieel was toen officieel ook al voor de oorlog bij de marechaussee je was vierentwintig uur officieel in dienst. Je kon nooit roepen dat je vrij was.

IV Dus hij trok zijn uniform aan

GB Dat weet ik niet, ik weet niet of die het in uniform heeft gedaan. Sorry daar weet ik niets van.

IV Andere details die u daar van weet.

GB Ik weet geen details, maar die zijn wel ergens bekend maar. In de buurt van Gorsel ofzo daar zullen het wel kunnen vertellen hoor. Het zal er wel om bekend zijn, dat staat wel in een of ander papier.

IV Die opleiding hoelang duurde die in totaal?

GB mijn opleiding moest zes maanden duren. Zou zes maanden duren, en ik kwam dus in de opleiding van Schalkhaar terecht om opgeleid te worden met de mededeling dat daar aan het einde van de opleiding kun je vrij solliciteren bij de Nederlandse politie waar je naar toe wilt.

00:09:02

[image:03:08:11.20]

IV Nou die belofte was gelijk al weer geschonden zoals alle beloften geschonden werden natuurlijk he. Maar zo ging dat nu eenmaal in die tijd, in die nazi tijd. Alles beloven maar elke belofte schenden. En die zes maanden werd zeven maanden, want vrij solliciteren dat was er niet bij. Toen hadden ze besloten we moesten naar een gesloten afdeling, onderschap (...?). Hunderschap heet het geloof ik. Sorry, dat ik het niet goed uitspreek maar. dat was dan gekazerneerd: Amsterdam, Tilburg, Groningen, Den Haag meer weet ik niet.

- IV Gekazerneerde politie.
GB Juist. Voortgezette opleiding van Schalkhaar en men bleef gekazerneerd en kreeg voortgezette opleiding.

00:10:05

[image:03:09:12.01]

- IV In diverse Nederlandse steden.
GB Juist.
IV Waar ging u naar toe?
GB Ik kon kiezen, ik kon kiezen. Dus wat koos ik? Groningen. Waar sturen ze me naar toen? Amsterdam! Want zo deed men dat toen. (Lachend) Je moest ze nog net niet daar naar toe sturen wat ze zelf kiezen.
IV Was dat beleid?
GB Ja dat was beleid.
IV Merkte u dat het overal zo was?
GB Dat wisten we toen niet. We wisten het toen niet maar dat is achteraf wel zo'n beetje gebleken vermoedelijk dat het ook een beleid was.
IV Dus u komt wanneer in Amsterdam aan?
GB 15 oktober 1942 kwam ik in Amsterdam aan.
IV U wordt dan gekazerneerd.
GB Aan de Cornelis Troostplein.
IV Met hoeveel mensen?

00:11:00

[image:03:10:05.00]

- GB Wij kwamen daar met 152 man. Maar er zaten er ook al wel honderd. De eerste compagnie.
IV Dus daar zitten tweehonderd vijftig...
GB Ja, misschien wel driehonderd weet ik niet precies.
IV Beginnende politieagenten.
GB Ja, zogenaamde voortgezette opleiding.
IV Had u precies hetzelfde uniform als de Amsterdamse politie?
GB Eerst wel. Eerst wel en dat is snel weer veranderd. Eerst hadden we marechaussee uniform, het Schalkhaar gewoon marechaussee uniform gemaakt door Van Hal (...?) in Breda. Ja van de marechaussee uniform kreeg je de Amsterdamse uniform en dat weet ik nog heel goed, dat heeft maar kort geduurd. Want ik had inmiddels een meisje bij Deventer, gewoonlijk kwam ik daar in Deventer oude Schalkhaarder kaderleden wel eens tegen en dan groette ik niet.

00:12:06

[image:03:11:08.05]

- GB En een iemand kwam van de overkant van de straat naar me toe en naar mijn meisje, dat ik niet groette. Ik zeg ik hoef jou niet te groeten. Nee, moet je goed kijken wat voor uniform ik aan heb. (Lachend) Was voor mij dan de lol hè, begrijp je wel.

- IV Wat was de taak van die politie die daar in de kazerne in Amsterdam zat? De nieuwe politie.
- GB Er zat al een gekazerneerde eenheid, van de zogenaamde volhauf (...?) cursus. Die waren dus aansluitend of hoofdzakelijk daar wil ik af zijn, de kaderleden of oud-militairen uit van na de capitulatie wat ik al zei die vlak naar de oorlog erbij gekomen zijn. Een tweehonderd vijftig man.
- IV Eerste lichting?
- GB Eerste lichting, die zaten er al.
- IV U voegde zich daarbij als tweede lichting?

00:13:01

[image:03:12:00.15]

- GB Nee, dat was de eerste lichting in Schalkhaar hadden ze er ook al een compagnie naar toe gestuurd. Toen werd die vervolg cursus ging daar weg. Toen kwam daar in, dat zal dan begin '42 geweest zijn. Toen ik in Schalkhaar kwam 23 maart '42 ging de eerste lichting van Schalkhaar, een gedeelte daarvan naar Amsterdam in de kazerne. En dat was toen de eerste compagnie. En de eerste compagnie die hebben ze toen later hoofdcommissaris Tulp overleden was de Tulp compagnie van gemaakt. En ik zat in het tweede compagnie. En dan had je een zogenaamde derde compagnie, dat waren alleen maar WA mensen of NSB'ers.
- IV Sybren Tulp was de Amsterdamse hoofdcommissaris.

00:14:02

[image:03:12:59.08]

- GB Toen ik daar 15 oktober kwam was Sybren Tulp de hoofdcommissaris van Amsterdam. En
- IV Heeft hij een toespraak gouden bij u komst?
- GB Nee, daar weet ik niets van. Kort daarna ik geloof 24 oktober de juiste datum, 24 oktober is deze man overleden (moet 22 oktober zijn) (...?) Voor mij nog altijd de vraag hoe? Want er wordt nu beweerd dat hij toen overleden is aan reuma, hij was reuma patiënt. En ik heb het ook al een ander verteld en die wist dat ook niet. Maar toen gingen er in de kazerne, Cornelis Troostplein het praatje dat Tulp, die had opdracht gekregen van hogerhand, die hij niet wou uitvoeren en toen had hij zich op zijn eigen kamer op de Nederlandse vlag doodgeschoten.

00:15:05

[image:03:14:00.03]

- GB Dat is een verhaal wat toen in de kazerne ging. Misschien hoort u dat voor het eerst nu, dat weet ik niet.
- IV De werkzaamheden van het bataljon wat daar zat, waar lagen die vooral?
- GB Om te beginnen: helemaal onbekend in Amsterdam in donker Amsterdam werden we er op uitgestuurd om bepaalde gebouwen 's nachts te controleren of dat nog wel in tact was. Dat was me nog wel een bedoeling hoor. Met een knijpkat kijken op die bordjes, wat voor gebouwen het geweest zijn weet ik niet. Die moest je controleren. Waarschijnlijk kreeg je daar ook weer veel exercitie, schietopleiding.

Ook nog wettenonderwijs, dat zouden we krijgen maar dat verwaterde al de kortste keren.

00:16:02

[image:03:14:54.14]

GB En in de herfst werden we ingezet, d'r werd er een emplacement gevormd op het Muiderpoort-station. En dan moest je het spooreplacement De Rietlanden. Dat was toen heel groot spoor voor het rangeren van de treinen.

IV Kolentreinen ook.

GB Ja van alles. Daar kan ik heel verhaal over vertellen wat daar gebeurde. Daar werden we ook ingezet twaalf uur. Ja het was een twaalf of vierentwintig uurdienst, ja twaalf.

IV Bewaking van de treinen?

GB Ja. Dat er niet gestolen werd. D'r werd zoveel gestolen uit die treinen. Dat gebeurde dan ook hoor, daar kon je mee lachen. Dan moesten wij er op letten dat er niet gestolen werd.

00:17:02

[image:03:15:52.00]

GB Nou het zou mij een zorg zijn. We vonden zelf eigenlijk dat ze zelf eigenlijk gestolen hadden van ons al die moffen. Wat in die treinen was. Dat ging allemaal naar Duitsland toe. Die rangeerders die moesten in de nacht, groot terrein. Dan lieten ze die wagon gewoon lopen van een heuvel af ofzo, hoe dat ging dat weet ik niet. Of die werd opgeduwd. En die lieten ze met een knal op elkaar lopen zeg. Als kanonschoten. Mooie heldere maannachten ik vergeet het niet liepen wij daar ook te surveilleren, aangrenzend was een volkstuintencomplex. Die hoorde dan van die grote knallen, je ziet wat figuren te voorschijn komen. Met pannetjes, met teilen.

00:18:02

[image: 03:16:49.11]

GB Wasteilen. Die gaan op die treinen en die vangen daar het lek (...?) op. Al die rangeerders die lieten die waren verzegeld met wagons uit Frankrijk ofzo. En hij zei weet je wat erin zat? Ze hadden nog vaten wijn en cognac hadden ze erin en die knalden op elkaar dat die vaten lek werden. (Lachend) haha.

IV Ging het bataljon nog meer doen dan de treinen bewaken?

GB Ik heb in ieder geval iets meer gedaan. Gegeven moment lopen we daar met z'n tweeën in de nacht tussen die treinen door. Met wie weet ik niet, het was niet mijn vaste maat Jan Smit, iemand anders.

00:19:03

[image: 03:17:47.24]

GB En ik zie een wagon. En we hoorde geluid in de wagon. Kijken loodje gebroken zat op zo'n kiertje (illustreert met z'n hand) er zit iemand. Dat kenden we niet, dat was gek. We waren gewend dat de wagons opengebroke werden dat er geroofd

werd sinasappels, fruit en alles. Ik vond dit wel vreemd en het stond op een kiertje die man zit binnen. Iemand zit binnen. Dus wat doen we. Rang. Die deur open en wat zit daar? Bij een lantarentje een Duitse soldaat geweer staat in de hoek. Grote kaars zit die stukken af te snijden en zit die op de peuzelen. Meneer zit spullen op te peuzelen zeg, waar hij speciaal voor aangewezen was om die wagons te bewaken.

00:20:01

[image: 03:18:44.07]

GB Nou weer bovenop onze bewaking, waar wij niets van af wisten. Ah ha. Zit jij hier spullen op te vreten, wij moeten ervoor bewaken, de Hollanders krijgen de schuld dat ze en je doet het zelf! Nou jong kom jij maar mee. Toen hebben we hem opgebracht. Met z'n tweeën, overgeleverd Tropenmuseum zat toen de Polizei. Nou werd in dank overgenomen. Ik heb pas kortgeleden gelezen ergens, dat het de Nederlandse politie was verboden om Duitse militairen te arresteren. Dat wist ik toen niet, dat werd ook niet gezegd dat had ik niet moeten doen. Het werd in dank afgenomen.

IV En om het nu nog goed te maken, is het ook weer zo wat.

00:21:00

[image: 03:19:41.01]

GB Maar we hadden toch een klein beetje, we hadden zelf een mof en vonden het hier wel leuk we waren nog jong naar tuurlijk. En het was de vijand he, het was een vijand. Dat vonden we leuk. Een keer een andere dag kregen we een bedankje via de baas van de Grüne Polizei van het Tropenmuseum. En met de mededeling dat de gearresteerde persoon 's morgens standrechtelijk was geëxecuteerd. Dat deed me toch wel iets. Logisch he. Hun kennende. Ja.

IV Want hij zat kaas te eten.

GB Ja daar moest hij speciaal op letten of spullen die naar Duitsland op de lijn gingen of weet ik veel. Dat was voor hun hoge bazen bul. Daar zat hij tegen de instructies in, zat die Nederlandse bewakers zoals wij dat waren die deden de bewaking niet goed en daar hadden ze hem dan weer speciaal aangesteld om speciale trein te bewaken. En daar van had hij een wagon open gebroken.

00:22:09

[image: 03:20:46.20]

GB Daar zat hij spullen van op te kanen zeg. Ja dat konden ze niet maken natuurlijk. En of dat nou waar is of die geëxecuteerd is, of dat ze me dat gewoon vertelden? De waarheid, maar dit is wat er is gezegd. Voor het zelfde geld hebben ze hem naar het Oostfront gestuurd. En hebben ze hem niet doodgeschoten.

IV En heeft iemand anders het gedaan.

IV Kwam het bataljon wel eens in de stad?

GB Ja. In zijn geel?

IV Kwam u wel eens in de stad?

GB Ja uiteraard.

IV In uniform?

GB Je moest altijd in uniform zijn.

00:23:01.26

[image:03:21:37.04]

GB Je mocht eigenlijk geen burgerkleding hebben. Je was vierentwintig uur in dienst, ook als je met verlof ging je moest altijd in uniform zijn. Je mocht niet in burger op straat zijn, ook niet in je verlof of vrije tijd of wat dan ook. Altijd in uniform. Maar geloof dat dat vrij normaal was bij de marechaussee ook al van voor de oorlog. Maar dat weet ik niet zeker.

IV Dus u kwam wel in de stad?

GB Ja.

IV Werd het bataljon nog meer ingezet dan voor het bewaken van treinen? of rangeerterreinen.

GB Als snel kregen we de opdracht om Joden te gaan halen he. Ja. En de eerste keer hoe dat nou precies gegaan is dat is me nog nooit duidelijk kunnen worden.

00:24:02

[image:03:22:35.16]

GB En wanneer het precies geweest is, ik ben dus op 15 oktober '42 gekomen en niet lang daarna moest ik al een keer mee. Ik had in Schalkhaar een slapie een vaste maat een slapie heette dat waar ik altijd mee optrok. En die had ik daar in Amsterdam ook: Jan Smit (Smid?) maar die was er toen niet bij. Een oudere agent van het Amsterdamse corps dan mijn persoon. En dan de derde persoon toegevoegd met zn drieën, een van de hulp politie, die had net zo'n uniform aan als wij maar die had alleen, die had alleen de kennis door heel klein blauw streepje. En dat waren NSB hulppolitie.

IV Met z'n drieën?

GB Me z'n drieën.

00:25:00

[image: 03:23:31.13]

GB Die oudere agent van het Amsterdamse corps die had de leiding.

IV Reguliere politie was dat?

GB Ja dat noemde ze reguliere politie, juist. En dan kwamen er gekazerneerde als ik er bij, en ik was zogenaamd nog in opleiding en dan de derde man die, die vrijwilliger WA man of iets dergelijks. nou die oude agent van de reguliere politie heeft de leiding, die zegt nou we moeten daar naar binnen we moeten die Joden arresteren. Ik zeg tegen die hulpagent NSB'r WA man zal het wel geweest zijn. Wij gaan naar boven je moet hier beneden op ons wachten en je moet goed oppassen dat niet nog iemand nog vlucht hoor. He? dat is u taak. Wij gaan naar boven nou, we zouden ze wel arresteren en we komen wel beneden.

00:26:00

[image: 03:24:28.17]

- GB Toen zijn we naar boven gegaan en hoe het toen precies gegaan is dat weet ik niet. Maar we hebben ze niet meegenomen, want hij zei gewoon ik heb ze thuis gelaten of smoesje.
- IV Hoe kan dat nou?
- GB dat heb ik zelf later ook gedaan en of ze ziek waren dat weet ik niet maar toen hebben we daarna opdrachten gekregen waar dus geen reguliere politie bij was. En samen met mijn maat en dan kwamen we ook ergens en nee meenemen was er niet bij toen hebben ze gezegd van, nou ze hadden vaak, de Joden hadden vaak al enigszins voorbereid hadden al doktersbriefjes dat ze allerlei kwalen hadden. En dat ze ziek waren enzo oh nou dan zeiden we je bent ziek, je mag de straat niet op wij gaan weg. En dan zette ik op het arrestatiebevel of oproep of hoe je het noemen wil, die wij dus meekregen.

00:27:04

[image: 03:25:30.12]

- GB Smeerkrank transportvrijg (...?) en zo leverde we die papieren in. En dan lieten ze hem even thuis. Maar dat kun je ook niet lang volhouden. Want daar liep ook al gauw een keer tegen de lamp natuurlijk.
- IV De eerste keer nog eventjes de hulpagent blijft beneden. Hij is een NSB'er.
- GB Ja
- IV U bent Schalkhaarder, gekazerneerde politie. En de reguliere Amsterdamse politieagent gaat naar boven, herinnert u zich iets van het binnenkomen daar?
- GB Nee.
- IV Herinnerd u zich wie daar boven waren?
- GB Nee. Ik weet ook niet waar het geweest is. Dat weet ik niet meer.
- IV Alleen dat u ging en dat
- GB Dat we ze thuis gelaten hebben dat die dus die oude agent die hulp politie mooi beneden liet staan, die moest zogenaamd opletten, die wou hij niet mee naar boven hebben.

00:28:03

[image: 03:26:27.04]

- GB Hij vertrouwde mij nou wel. Maar die vertrouwde hij helemaal niet dus. En dan werd er gezet hij is doodziek ofzo, en toen zijn we weggegaan. Die WA man, die hulppolitie die wist dan ook niet beter. Het was niet anders.
- IV Dat deed u zelf later ook nog wel.
- GB Dat deed ik zelf later ook en dat is al bijna fout gelopen, al gauw.
- IV Want het gaat opvallen.
- GB Dat gaat gauw opvallen natuurlijk als dat veel gedaan wordt he. Maar de. Maar n het begin waren toch wel de meesten, van een groot gedeelte in ieder geval die dus wel de Joden ophaalden. En dat werd gaande weg minder, maar dat thuislaten, hen ziek verklaren. Ik kwam er ook bij zo'n geval en die hebben we thuis gelaten en hij zei je bent doodziek en je gaat in bed en je komt de eerste drie weken niet de straat op.

00:29:05

[image: 03:27:26.00]

GB Ohw dankbaar en natuurlijk deed ie dat niet. Drie dagen later, althans een paar dagen later worden wij mijn maat en ik bij de baas geroepen. Eerst mijn maat naar binnen. En die zeg nou je bent kortgeleden bij die Joden geweest en die heb je thuisgelaten omdat ze ziek waren, en die man is gister, vandaag gearresteerd. Hij liep op straat. En die zegt dat jullie hem thuis had gelaten. Dat jullie dat wisten. En mijn maat die wordt me daar kwaad zeg, die begint me te schelden op die rotjoden zeg, die vuile leugenaar zegt die ons belazerd hadden. Ja.

00:30:00

[image: 03:28:19.11]

GB Nou, dus kijken wat je maat zegt. En zonder dat we iets afgesproken hadden. Hang ik hetzelfde verhaal op. Ga ook schelden op die, op die rotjood die, wat dacht ie wel niet wat een smerige smeerlap zeg en hij was zo ziek als een hond zei die. En dan loopt die op straat? We hebben er nooit meer iets van gehoord. Maar toen waren we voorzichtig geworden en toen hadden we inmiddels een kamertje gehuurd, schuin tegenover. Met z'n vieren, en daar hadden we burgerkleding in bij ons ophalen. En als we toen op pad gestuurd werden gingen we eerst in burger dat adres af om ze te waarschuwen. En dan kwamen we een paar uur later terug en dan waren ze verdwenen, of niet.

IV Of niet.

GB Een paar gevallen niet.

00:31:00.25

[image: 03:29:17.00]

GB En drie gezinnen hebben we gehad dat ze zeiden ja, dan moet je ons maar arresteren want ik zou niet weten waar ik naar toe moet. En die hebben we thuis gelaten in hun eigen huis onder laten duiken zoals dat heet. Ik noem dat toch maar onderduiken maar ze bleven gewoon thuis. We leverden de arrestatiebevelen in alsof ze gearresteerd waren, dan moest je ze dus. De gearresteerde binnen bij de Joodse Schouwburg of hoe je het noemen wilt, je moest die mensen daar binnenbrengen en dan had je die arrestatiepapieren die moest je daar op een stapel leggen. Die waren gearresteerd en die ziek waren of niet thuis die leg je daar neer. Wij hadden ze niet gearresteerd maar we legden ze wel op de stapel dat ze gearresteerd waren. Dus ze hadden in de massa in de Hollandse Schouwburg en de andere dag gingen ze al naar Westerbork.

00:32:03

[image: 03:30:16.21]

IV Was dat niet gevaarlijk om papieren van niet gearresteerde Joden op de verkeerde stapel te leggen?

GB Dat zou je denken. En daar zijn ze nooit achtergekomen. Ze zijn er nooit achter gekomen. Want het was wel zo er vluchtte wel meer Joden, er werden wel meer er werden ook weer vrij gelaten, soms. Ze waren amper in Westerbork op de een of andere manier stuurden ze weer terug. Allemaal tactiek van de nazi's via de

Joodse Raad enzo kwamen ze dan ja die papieren werden samengesteld door de Joodse Raad.

00:33:01

[image: 03:31:13.06]

- IV Herinnerd u zich nog een bezoek of details van u in burger aan een Joodse gezinnen, of Joodse mensen daar in de buurt om ze te waarschuwen, en hoe ze daar op reageerden?
- GB Zoals gezegd, degene die dus nadat we voor de tweede keer in uniform weer terugkwamen nadat we ze in burger gewaarschuwd hadden, kwamen we later in uniform weer terug. Degene die er niet meer waren, die waren er niet meer. Daar weet niemand iets vanaf, waar ze gebleven zijn weet ik ook niet. En in drie gevallen hebben we dus gehad, een familie in de Jodenbreestraat, familie Groenteman: Harrie noemde hij zich, maar heette geloof ik David.

00:34:04

[image:03:32:13.11]

- GB En zijn vrouw en zijn twee kinderen. En een Duits echtpaar, een Duits-Joods echtpaar die was afkomstig uit Düsseldorf ofzoiets, het Ruhrgebied en nog twee dames van middelbare leeftijd ergens in de Beethovenstraat, die woonden samen twee zusters: Keizer (Keijzer?). De familie Groenteman in de Jo de Breestraat is vergast.
- IV Weet u nog hoe dat ging als u daar 's avonds langsging? Met hoeveel mensen was u dan?
- GB Om ze te arresteren? Met z'n tweeën.
- IV Wie was er bij u dan?
- GB Jan Smid.
- IV Uw slapie?
- GB Mijn slapie, mijn vaste maat.

00:35:03

[image: 03:33:10.08]

- GB Hij had ook daar aan de kazerne een beetje een relatie met degene die daar. Wij waren altijd samen. Hij was voor de oorlog, hij was ouder dan ik. Hij leeft inmiddels niet meer. Hij was een sergeant, in dienst geweest. Hij is als ik het goed heb ook na de oorlog naar Indië gegaan. Hij werd dan weer opgeroepen voor militair. Na de oorlog dan. Maar Jan Smid en ik samen en van anderen kan ik me niets meer herinneren.
- IV Laten we het eens op proberen te splitsen. U komt 's middags of is dat dezelfde dag dat u waarschuwt?
- GB Ja.
- IV In burgerkleden.
- GB Ja.

IV Belt u aan. Bij is dat een onderduikadres of is dat een officieel adres van het gezin. Zijn ze dan al ondergedoken?

00:36:08

[image:03:34:12.02]

GB Nee dan zijn ze nog niet ondergedoken.

IV Het is hun vaste adres?

GB Een vast adres.

IV U belt daar in burger aan.

GB Die lijsten die opgehaald moesten worden op zo'n avond die werden samengesteld door de Joodse Raad. Die stuurde ze dus naar de Sicherheitsdienst (...?) Sicherheitsdienst stuurt ze naar hoofdbureau of weet ik veel, maar in ieder geval komen in de kazerne terecht, en die worden 's avonds gewoon normale dienst gehad te hebben. Je had gewoon de hele dag al dienst gehad vaak. En dan om vijf uur dan moet je ook nog Joden halen. En dan werden die oproep toen al meteen uitgereikt. Dan kreeg je de gelegenheid nog even tot een uur of acht, om acht uur begon de spertijd. Werd je tot acht uur vrijgesteld en dan mocht je nog de stad in gaan, dan was je gewoon vrij om te doen en te laten wat je wou.

00:37:04

[image:03:35:06.22]

GB arresteren. Dus de Joden wisten normaal niet wie, dus wij als een gesmeerde bliksem. Overkant pakkie aan wat niet mocht. Want niemand mocht weten ook, op het kamertje. Die adressen langs aanbellen gewoon in burger, buiten spertijd nog dus. En dan zeggen: politie, je moet verdwijnen of een paar uur komen we weer terug, want we moeten u arresteren. Nou dan kwam je terug en dan waren ze ondergedoken. Waren ze weg. Misschien zaten ze gewoon bij de bureaus dat weet ik niet. Misschien was een ander nog weer terug.

00:38:02

[image:03:36:02.03]

IV Maar dan kon u op het formulier invullen.

GB Niet thuis. Nou je moest je natuurlijk ook indekken. Je kan zo maar niet zeggen van iedereen is niet thuis. En dat ging ook wel aardig goed. Nou dan hoor ik wel eens van heleboel huizen kon je gewoon met een looper binnen. Toentertijd, was heel simpel om binnen te komen vaak. Maar ik heb ook, ik was ook specialist in het in trappen van deuren. Ik had mijn postuur ook nog mee. (Lachend.) En met veel kabaal, trappen we de deur in. We gingen naar boven en waren ze weg, dat wisten we trouwens al dat ze weg waren.

IV Hoe wist u dat?

GB Nou dat vermoeden we. We hadden ze zelf gewaarschuwd dat ze moesten onderduiken. Ja.

IV Zeiden de mensen als u 's middags waarschuwde iets tegen u?

GB Nee.

00:39:00

[image:03:36:57.20]

- GB We waren gelijk weer verdwenen. Kan ik me heel weinig van voorstellen.
- IV Ik bedoel zei men van te voren, we zullen zorgen dat we er niet zijn of zijn men alleen, nam men het als kennisgeving aan.
- GB Wij brachten de boodschap gewoon, we gaven een kennisgeving en we lieten aan hun over wat ze gingen doen. Ze moesten zelf beslissen. We waren gelijk weer verdwenen want we hadden ook niet zoveel tijd, want moesten ook weer terug en we moesten weer in uniform. En je moest al je adressen eerst hebben gehad dus dat was aanbellen, mededelen wegwezen. We komen straks weer terug, als je niet wegbent.
- IV Hoeveel adressen kreeg u voor zo'n avond?
- GB Ik weet niet precies maar stuk of drie.
- IV En hoe vaak kwam dat voor?
- GB Dat weet ik ook niet precies meer, maar ik heb eens uit zitten rekenen op een gegeven moment en verder na zitten denken

00:40:04

[image:03:37:58.20]

- GB en dat, dat moet ongeveer 12, 13 keer geweest zijn misschien.
- IV Dus dertien keer drie is negenendertig.
- GB En dan verdubbelen.
- IV Want?
- GB Echtparen, alleenwonende. Soms met kinderen meneer Groenteman was vier personen. Dus ik heb zelf eens een schatting gemaakt van degene die ik gewaarschuwd heb. Dat aantal ligt tussen de 50 en 100.
- IV Negenendertig adressen, heeft u af moeten gaan.
- GB Het is maar een schatting. Die ik veel later dus een paar jaar geleden pas ook aan de hand van wat Louis (Loe) de Jong geschreven heeft, want die kazerne die van dat bataljon die gekazerneerde hebben dat niet lang gedaan dat werk.

00:41:06

[image:03:38:58.21]

- GB Ik kwam daar 15 oktober '42 en tis begin januari '43 -7 januari misschien- dat Aus der Funten van de Sicherheitsdienst in de kazerne kwam, dat weet ik nog goed een donderspeech houden. Dat er te weinig Joden opgehaald werden, door het bataljon. En dat moest God hier en gunter veranderen, want anders gingen we zelf naar concentratiekamp.
- IV Welke datum was dat? Dat Aus der Fünten sprak?
- GB Ik weet niet zeker, maar 7 januari? Zoiets, begin '43. Hij hield zijn donderspeech daar en heeft nog wel indruk gemaakt maar mijn maat en ik Jan Smid zochten elkaar, zo gaat het niet goed. He.

00:42:01

[image:03:39:51.12]

IV Gaat niet goed?

GB Zo gaat het niet goed zeiden wij.

IV Zo gaat het niet goed.

GB Ja maak je maar klaar dat ze niet komen. Nou daar waren toch verschillenden beetje onder indruk waarschijnlijk en de eerste dag kwamen er weer wat meer Joden binnen. En toen werd het nog weer minder, en toen werd het weer minder en toen werden we vrijgesteld. We hebben het nooit meer hoeven doen. Er zijn er geloof ik nog wel, ik ben nooit bij de razzia geweest. Bij een razzia ben ik nooit ingezet.

IV Nog even terug naar die familie Groenteman

GB Ja.

IV U bent daar 's middags langs geweest. Of in de vooravond en eigenlijk twee uur daarna als ik zo even mee mag schatten.

GB Ja na achten.

IV Komt u daar en schopt u de deur in, want u had u postuur mee.

GB Nee ik schop niet de deur in. Zei waren thuis, zei waren niet ondergedoken. Hij zegt waar moet ik naar toe?

00:43:01

[image: 03:40:48.19]

GB Nou zegt die, dan moeten ze ons maar meenemen hoor. Dan moet je me maar meenemen. Ik zou niet weten waar ik naar toe moet. En toen hebben we dus ook hun gewoon thuis gelaten, papieren ingeleverd, dat ze gearresteerd waren. Dan waren ze bij de Joodse Raad dus afgevoerd, uitgeschreven dat ze naar Westerbork waren. En daar in Westerbork gecontroleerd hebben gouden, voor die tijd werd er geen controle gouden, hoe dat allemaal ging weet ik niet. Maar dat ging helemaal heel soepel met dat binnenbrengen in de Joodse Schouwburg. Je ging daar zo'n bepaalde wacht voorbij en je liet die mensen gewoon binnen en die werden daar gewoon in de massa opgenomen en het staat op papier en je was er vanaf. En de familie Groenteman en nog die andere die hebben we dus thuis gelaten. Maar dat echtpaar Groenteman met een zoontje en een dochtertje vier personen die heb ik thuis gelaten.

00:44:01

[image: 03:41:46.16]

GB Die hebben toen bijna een half jaar gezorgd dat ze eten konden krijgen en bonnen.

IV U hebt ze thuis gelaten.

GB Ja, gewoon thuisgelaten in hun eigen woning. Met de mededeling ook dat ze dus de straat niet op mochten en dat ze gewoon binnen moesten blijven. En dat is een half jaar goed gegaan. Want onderduiken dat was er toen nog niet veel hoor, in '42. Toen echt die onderduikbeweging begon landelijk, dominee Slomp, Talderief (...?) he Winterswijk. Ja dat was niet algemeen bekend, dat stond niet in de Telegraaf dat je je kon aanmelden bij hun hè. Zo was dat niet.

IV De twee vrouwen in in de Beethovenstraat, hoe verging het die?

GB Dat weet ik niet. Hoe dat afgelopen is weet ik niet, Keizer.

00:45:01

[image:03:42:43.23]

IV Die bleven ook gewoon thuis?

GB Ja. Bleven ook thuis.

IV Heeft u die moeten meenemen?

GB Ja.

IV Naar de Schouwburg.

GB Niet gedaan. Thuis gelaten. Ja.

IV Dus u bent nooit een keer met mensen in de Joodse Schouwburg gekomen?

GB Nee. Nee ik geloof het niet.

IV Het is een hele dunne vangst.

GB Maar het was wel zo, Joden die gingen als lammetjes naar de slachtbank. Verzet heb ik nooit iets van ontdekt. Ze gingen heel gedwee mee. En daar waren collega's die ze dus wel meenamen en wij brachten niks binnen.

00:46:00

[image:03:43:40.12]

GB En omdat niet te laten opvallen, zouden we in de buurt van de Joodse Schouwburg bij Artis dan stelde je je dus op en als er dan een stel voorbij kwamen, dan gingen wij alsof wij bij dat ploegje hoorden. Zo viel het niet op dat Jan Smid en ik niks binnen brachten.

IV Met lege handen altijd aankwamen.

GB Altijd met lege handen.

IV Had u gesprekken met u collega's? Wisten u collega's van die praktijken?

GB Nee. Ze konden vermoeden, we spraken er met elkaar helemaal niet over.

IV Omdat als naar een tijdje men steeds ziet dat Jantje Smid en u altijd met lege handen zich bij een groepje aansluiten, dat ze dat langzamerhand begint te vervelen dat als zij wel het vieze werk moeten opknappen en u komt altijd met lege handen aan. werd daar niet over gesproken in de kazerne?

00:47:08

[image:03:44:46.00]

GB Niet dat ik weet. Niet dat ik weet. Het was volgens mij een volkomen verrassing, dat ik gearresteerd werd op een gegeven moment.

IV Niet dat ze zeiden, doe jullie ook een wat.

GB Nee.

IV Aan de goede zaak.

GB Ik was zelf wel een van degene van toen wij dus de opdrachten aanvankelijk kregen, omdat te gaan doen toen was natuurlijk een hoop protest. En ik ben wel degene geweest die ook gezegd heeft, ik was niet de enige, weigeren kunnen we doen en dat was al gebeurd door enkele in Groningen ofzo. En die zaten dan zelf in Vught, dan wordt je zelf gearresteerd. En dan kan je wel een heel bataljon hebben, als die Groene Polizei kwam met hun machine geweren dan deed het hele peloton, hele kazerne niks.

00:48:09

[image: 03:45:44.15]

- GB Dus dan ben jezelf de pineut morgen. Ik zeg dan komen er wel anderen die ze ophalen, hoe dat gaat. Maar probeer ieder voor zich te doen wat die kan.
- IV Dat wat de koningin in haar laatste woorden had gezegd.
- GB Zo zou je het wel kunnen zeggen. Zonder dat ik misschien zelf wist dat de koningin dat toen gezegd heeft. (Lachend). En zo hebben we dus gezegd, doe ieder voor zich wat hij kan doen. En zo zullen er ook geweest zijn die wel Joden opgehaald hebben en (...?) laten onderduiken maar ik kan me met mijn hand op mijn hart beweren dat Jan Smid en ik geen Joden hebben opgehaald. Alleen maar thuis gelaten en bij de familie Groenteman is het op een gegeven moment heel spannend geworden.

00:49:00.19

[image:03:46:33.13]

- GB Want wat er toen had kunnen gebeuren, dan hadden we geschiedenis gemaakt. Ik tenminste, want ik had geschiedenis gemaakt. We hebben tijdens het spoorweg bewaken op een gegeven moment, bij de Muiderpoort terwijl wij spoorwegbewaker moeten zijn, in spertijd 's avonds zijn Jan Smid en ik samen in uniform in de Jo de Breestraat bij Groenteman op bezoek. In spertijd, en het was afgesproken ze waren gewoon thuis van de buitenkant je niet zien dat er iemand was, woonde. Maar in ieder geval als er bekend volk was die belde en helemaal in spertijd dan, want in spertijd kon dat niet. Als je in spertijd ging bellen dan was het zoinzo al fout. Maar anders hadden ze een speciaal belletje voor bekenden, die lieten ze dan binnen he.

00:50:01

[image: 03:47:32.05]

- GB En dan kon je via een gemeenschappelijke trap naar boven. Maar we zitten daar dus gezellig, echt gezellig in de huiskamer en er word gebeld in elk kolf (...?). Daar staat een bed en daar ligt dochter en zoon liggen daar tegen te slapen in het kolf (...?) (bed, bedstede?). Er wordt gebeld en dat is fout, zegt Harrie Groenteman. Nou eens kijken wat er boven komt, ik vang ze wel op zegt die. Hij was ook een koude kikker hoor. Koud bloedig was die. Vrouw Groenteman blijft gewoon aan tafel zitten, borduur werkje. Die blijft gewoon aan tafel zitten, borduur werkje of het een of ander. Jan Smid mijn maat die duikt in de oude koof (...?) in een klerenkast. En ik duik onder het bed van die kinder, in het donker in koof (...?).

00:51:01

[image: 03:48:29.03]

- GB Deur slaat open. Ik heb zo het zicht op de kamer en op de deur die open gaat. Komt twee man van de Grüne polizei komen binnen en een van die vrijwilliger politie van het derde bataljon waren, wat toen al aan de kazerne zaten, het derde

bataljon die ik van gezicht wel gezien had. Twee Grüne Polizie en die hulppolitie, die komt daar binnen en je kunt je voorstellen wat er door mij heen ging. Gaat het nou gebeuren, dan zie ik dat daar op een tafeltje in de hoek mijn pet omgekeerd ligt mijn dienstepet en mijn handschoenen. Pistool schietklaar in de hand, onder bed. Vaste voornemen dat zodra ze zeggen wij komen je arresteren en je moet mee, knal ik ze neer.

00:52:04

[image: 03:49:30.12]

GB Had ik gedaan. En ook als ze op die uniform pet afgestapt waren, zeg wat is dat? Dan hadden we nader onderzoek gekregen, had ik ook neergeknald. Maar haalde die de vangst op en toen moesten ze een etage op drie hoog zijn. Dat hebben ze waarschijnlijk gedaan, uit tactiek. Later, om binnen te komen. Want dan moesten ze op drie hoog zijn, dan bellen ze op twee hoog en dan gingen ze van twee hoog gingen ze naar boven. En een poos later gingen ze met de mensen van drie naar beneden. Gevaar geweken. Niet lang erna en hoe dat gegaan is weet ik niet, maar er is daar een razzia geweest in de binnenstad en toen kwamen wij terug en toen waren ze niet meer thuis.

00:53:03

[image: 03:50:27.04]

GB En toen hebben wij dat pand ook gemeden. Ze waren er toch niet meer. Toen zijn ze opgepakt en hoe het afgelopen is weet ik niet. Maar na de oorlog ben ik pas achtergekomen dat ze direct doorgestuurd zijn naar Sobibor en vergast.

IV Het hele gezin?

GB Ja het hele gezin. Ook dat gezin uit de Bilderdijkstraat, dat Duitse gezin. Dat was een man en vrouw, middelbare leeftijd en twee dames uit de Beethovenstraat, dat heb ik niet kunnen achterhalen waar die gebleven zijn. Ik heb een vermoede dat ze naar Zwitserland, die hadden nogal wat centjes ze zaten er vrij warmpjes bij hoe ik het begrepen had. (...?)

00:54:01

[image:03:51:21.23]

IV U zei even terug, ze lieten zich als lammeren

GB Naar de slachting geleiden. Ja ze waren zo optimistisch!

IV Irriteerde u dat?

GB Irriteren?

IV U deed gevaarlijk werk, u liep grote risico's en aan de andere kant liet men zich als ik het goed begrijp.

GB Dat ze zelf geen verweer. Ik kan niet zeggen dat het me irriteerde, maar ik vond het naïef. Ze waren zo optimistisch ook hè, ook de familie Groenteman hoor.

IV Hoezo?

GB Ah het is toch zo afgelopen die oorlog. We krijgen zo invasie, het was inmiddels '43 ze waren geloof ik in Sicilië geland maar dat weet ik niet zeker. Maar ze verwachten hier toen een invasie in Nederland. Ah voor de herfst is het afgelopen. Dat hebben we zo vaak gehoord "voor de herfst is het afgelopen".

00:55:02

[image: 03:52:20.22]

GB In 1940 al. Hij optimistisch over zes weken is het afgelopen. Ja. Nou deze jongen die weet wel beter.

IV Wat wist u beter?

GB Dat het niet zo gauw afgelopen zou zijn. Nou in '43 wist ik het niet hoor. Toen had het voor mij de mogelijkheid kunnen zijn dat er dus een invasie kwam.

IV De mensen met wie u meeliiep naar de Hollandse Schouwburg

GB Ja

IV U sloot zich aan bij een groepje, dat gebeurde regelmatig dat u zich zo met lege handen samen met Jan Smid bij zo'n groepje aansloot. Kon u die groepjes altijd makkelijk vinden? Om zich bij aan te sluiten?

GB Daar wachtten we op. D'r kwamen van weerskanten, kwamen er mensen aan.

IV Hoe groot waren die groepjes?

GB Verschillend.

IV Wie liepen er in mee, in zo'n groepje?

GB Net zo als wij een koppel en soms dan kwamen ze elkaar tegen en sloten ze bij elkaar aan.

00:56:02

[image: 03:53:18.18]

GB Want die kwam daar vandaan en die kwam, en dat ging allemaal naar een punt.

IV Wat voor leeftijden?

GB de arrestanten? Alle leeftijden. Kleine kinderen daar kan ik me niks van voorstellen, van kleine kinderen kan ik me van toen niks voorstellen. Ik weet wel dat er een collega was, en daar heb ik me inderdaad aan geërgerd, en dat was niet eens dat die daar met een Joodse, maar die kwam de kazerne het (...?) plein mee binnen. Toen waren wij alweer terug en toen kwam hij, ik weet niet hoe het precies was maar daar heb ik nog een beeld van. Een van mijn collega's dus die Joodse vrouw heel oud, ze kan wel negentig geweest zijn. Die kon niet meer lopen, en die had hij om z'n nek en zo bracht hij die binnen. Nou dat heb ik nog nooit vergeten.

IV Die had die op zijn nek.

00:57:00

[image: 03:54:14.03]

GB Die had hij op zijn nek. Die nam die op zijn nek mee, die kon zelf niet meer lopen. Of ze eerst nog wel heeft kunnen lopen maar zo kwam die daarmee de kazerne binnen. Nou die verklaarde ik toen voor gek.

IV Waarmee komt ie daarmee de kazerne binnen, die moest toch naar

- GB Ja, hij moest haar gewoon kwijt zeker, en vandaar werd ze zeker verder getransporteerd, hoe dat is afgelopen dat weet ik niet.
- IV Werd er in die groepjes waar u mee liep gesproken?
- GB Nee praktisch niet, ikke tenminste niet.
- IV Spraken de agenten met de gearresteerde?
- GB Jawel.
- IV Wat waren dat voor gesprekken?
- GB Gewoon.
- IV Herinnerd u zich er iets van?
- GB Niets.
- IV Waren er verwijten of vragen of
- GB Nee. Dat kan ik me niet herinneren.

00:58:01

[image: 03:55:12.16]

- GB In de Joodse Schouwburg, daar had ik ook wel een bepaald iets om dat ik niet opviel. Er zat vaak een vaste wacht, een Duitser. En zoals u, als ik vertelde had ik voor de oorlog in Duitsland gewerkt. En ik pakte bij hem aan en die Joden die ja ik kreeg ook wel eens sigaren hoor van die, ze hadden ook wel relaties. En dan gaf ik die Duitser een Hollandse sigaar en dan zat ik met hem over de Heimat (...?) te praten he. Ik was ook in Duitsland geweest. Nou en als binnenstap dan was het "Ah". Dat heeft mij ook de mogelijkheid gegeven om zelfs Joden, een paar ik weet het aantal niet maar een of twee of drie keer is dat gebeurd niet een keer, het is twee of drie keer gebeurd.

00:59:04

[image:03:56:13.16]

- GB Dat ik via anderen weer van de Groenteman of familie, verzoek heb gekregen die zitten in de Schouwburg, zie je kans om die eruit te krijgen? Nadat ik met deze Duitser heb zitten praten over koetjes en kalfjes in de Heimat en dat achter de rug langs Joden verdwenen he uit de Schouwburg.
- IV Want die waren dan gewaarschuwd?
- GB Ja
- IV Door wie?
- GB Ja door familie weer. Dat kon, dat kon allemaal toen. Gek he?
- IV Dat begrijp ik niet. Dus de familie Groenteman zegt tegen u, er zitten mensen in de Schouwburg.
- GB Bij wijze van spreken. Ik weet niet of familie Groenteman, ... achtergekommen is. ja.
- IV U staat te babbelen met de portier.
- GB Ja.
- IV U heeft het over de heimaat.
- GB Ja. ik wandelde ook gewoon tussen al die gearresteerde Joden, kon je gerust dat ging gemoedelijk.

01:00:02

[image: 03:57:08.20]

- GB Daar is haast geen voorstelling van te maken.
- IV En hoe wist u dan, welke van die mensen u naar buiten moest laten daar? Of liep er dan zomaar iemand naar buiten?
- GB Nee, niet zomaar een bepaald iemand. Er is contact gelegd soms gingen ze dezelfde dag op transport en soms zaten ze langer in de Schouwburg. Waarom weet ik niet.
- IV Dus u ging de Hollandse Schouwburg in en hoeveel mensen waren daar bijvoorbeeld?
- GB Tientallen.
- IV En dan riep u?
- GB Nee ik zocht iemand op op de ene of andere manier een kenmerk ofzo he.
- IV U wist dan hoe die eruit zag.
- GB Zoiets.
- IV Ging u ernaar toe.
- GB Maar hoe dat contact gelegd werd dat kan ik me niet herinneren. Maar ik weet nog wel een paar keer gelukt is om zo iemand eruit te krijgen op die manier.
- IV Heeft u zo iemand later ooit nog eens gesproken?

01:01:01

[image:01:01:01.19}

- GB Nee.
- IV Ik heb wel eens iemand gesproken dat was - dan spring ik eigenlijk wel even over - ik loop eigenlijk een paar uurtjes vooruit. Maar ik moest ook transporten begeleiden naar Vught en naar Westerbork he.
- IV Die gesprekken herinnert u zich niet als u toen met zo'n groepje meeliep. Gesprekken in de kazerne met de collega's. De mensen die opgehaald werden, ik heb het over wat u toen dacht.
- GB Ja ja ja.
- IV Waar gingen die mensen naar toe?
- GB Westerbork. En dan ook naar Duitsland en dat vertrouwde ik niet.
- IV Hoe wist u dat ze vandaar naar Duitsland gingen?
- GB Dat had ik wel eens gehoord, hoe weet ik niet.

01:02:03

[image:03:59:04.18]

- IV Wat gingen ze daar doen in Duitsland?
- GB Geen flauw idee. Maar tussendoor hadden we ook begeleiding van de transporten, ik heb transporten naar Amersfoort, naar Vught en naar Westerbork meegemaakt. En bij alle drie kampen ben ik maar een paar keer geweest. Ik weet niet hoe vaak maar in een van de eerste Vught, en daar heb ik ook een praatje gemaakt met een Duitser daar over hoe dat met de Joden af zou lopen. Nah die gaan naar het Oosten zegt ie. Niet goed zegt die niet goed. Komen niet meer terug hoor.

01:03:02

[image:04:00:03.02]

- GB Hij was zelf al aan het oostfront geweest. Dus van die heb ik toen al gehoord dat het slecht afliep. Maar verder heeft hij er tegenover mij niks over verteld. Ware ik zelf al van Hitler had gehoord "de joden auserdieren en ausrotten" (...?) men nam dat niet serieus toen, maar ik wel.
- IV Werd er letterlijk verteld in uw omgeving in die kazerne, dat u zich herinnert wat die mensen in het oosten gingen doen?
- GB Nee. Nee.
- IV Herinnert u zich dat daar vragen over waren in de omgeving dat die zich dat afvroeg of mensen in de omgeving zich dat afvroegen.
- GB Ja ze vroegen het wel en wat zullen ze moeten werken daar nou ja, ik kan werken.

01:04:04

[image:04:01:00.24]

- IV Want Hollandse mannen gingen ook werken.
- GB Ja.
- IV Het verschil zit hem in dat de Joden mogen hun vrouwen en kinderen meenemen. Klinkt bijna oneerlijk.
- GB Een onvoorstelbare situatie. Dat is ook nu eigenlijk niet onder woorden te brengen of begrip voor te krijgen of uitleggen, wat deze mensen bewogen heeft. Ook voor mij niet, wat erin hun omgegaan is, hoe ze dat zo over zich heen hebben kunnen laten gaan. Het overgrote deel. Als lammeren ten slachting gevoerd, en zo ging het in zijn algemeenheid.

01:05:01

[image:04:01:56.08]

- IV Het heeft mij altijd zo verwondert dat men in het oosten ging werken en dat tegelijkertijd de hele tijd gesproken wordt over grijsaards en baby's. Dus dat verwondert mij en ik ben zo vreselijk benieuwd of er toen ook iemand was die zich dat verwonderde?
- GB Ik kan me er niets van herinneren. Nee kan me niet herinneren hoe dat nou was, nee.
- IV U zelf?
- GB Ik heb me zelf over verwonderd dat ze zo goed van vertrouwen er naar toegingen, dat het goed af zou lopen. Niemand geloofde erin dat ze daar doodgemaakt werden, zover ik het meegemaakt heb. Later misschien wel. Maar ja u weet ik ben zelf in juli '43 gearresteerd.

01:06:02

[image:04:02:54.04]

- GB Dat was nog ver voor het eind van de oorlog.
- IV Als u met zo'n groepje meeliep naar de Hollandse Schouwburg, begon u dan zelf wel eens een gesprek? met die mensen als zich daar zo'n zorgen overmaakte.
- GB Nou niet daarover. Nee, nooit daarover. Als je een gesprek aanging dan ging het gewoon over koetjes en kalfjes. Nooit dat. Zij ook niet. Nee.
- IV Wonderlijk he?
- GB Zij ook niet.

IV Op een gegeven moment wordt het steeds gevaarlijker voor u. U bent een keer door het oog van de naald gekropen. En was bereid te schieten van onder het bed vandaan.

01:07:01

[image:04:03:50.17]

GB U hoeft zich natuurlijk niet af te vragen wat er dan gebeurd was hè. Dan had deze jongen zich kunnen melden. Maar voor mij was er geen mogelijkheid om onder te duiken. Hij met dienstpistool doodschieten. Daar waren ze gauw achter.

IV U kroop door het oog van de naald.

GB Daar waren ze gauw achter en dan kon ik onderduiken, maar dan hadden ze mijn hele familie gepakt.

IV Later gaat het mis. En dan gaan we zo verder want we hebben de band op we gaan even kijken wat we hebben.

01:07:38

[image:04:04:27.03]

(Beeld op zwart)

01:07:50

File 3

00:00:00

00:00:22

[image 05:00:17.08]

IV Als u daar in die Hollandse Schouwburg kwam, u zei daar waren tientallen mensen.

GB Misschien wel honderden soms. Gewoon vol af en toe.

IV U kon daar vrij tussendoor lopen.

GB Ja.

IV Knoopt u gesprekjes aan met de mensen.

GB Ja.

IV Was men over het algemeen in goede stemming?

GB Ja, heel goed.

00:01:01

[image 05:00:54.06]

IV Want?

GB Ja want ik. Onvoorstelbaar. Ja onvoorstelbaar.

IV Waren er kinderen bij?

- GB Nee.
- IV Nooit kinderen in de Schouwburg?
- GB Ik heb geen, ik kan me niet herinneren dat ik kleine kinderen gezien heb. Waar die dan wel waren weet ik niet, maar ik kan me niet herinneren in mijn tijd dat ik meegemaakt heb dat er toen kinderen waren.
- IV Er is nog iets wat ik me zat te bedenken. Het feit dat u geen Joden op kon halen, was zoals u het beschrijft eigenlijk te danken aan het feit dat uw collega's het wel deden. Want u kon zich daar bijvoegen.
- GB Daar komt het wel op neer ja. Ik had als een politieman in een klein plaatsje,

00:02:01

[image 05:01:51.13]

- GB Waar verschillende regionen waren en ik had dat niet zo kunnen doen. Das duidelijk. Dit kon dus alleen gebeuren in een stad als Amsterdam waar veel Joden gehaald werden en massaal opgehaald werden. Waar een paar honderd man tegelijk op straat gestuurd werden op ze op te halen. Dan kon ik dat doen. Dankzij die omstandigheden kon dat gebeuren. Anders had ik dat bij herhaling nooit zo vaak kunnen doen.
- IV Wat zeiden de collega's bij u op de kazerne over Joden?
- GB Nou dat was verschillend natuurlijk, er waren er die antisemiet waren die waren er wel. Er waren er ook bij die er beter van werden. Dat is ook wel bekend hè?

00:03:00

[image 05:02:48.20]

- GB Dat ze dus spullen van de Joden achterover drukte ten eigen bate.
- IV Wanneer?
- GB Wanneer ze de Joden op moesten halen. Hoe het allemaal gegaan is weet ik niet, daar ben ik niet bij geweest, maar daar werd ook weinig over gesproken. U zegt werd er over gesproken? Nee, dan niet
- IV D'r sprak niemand over?
- GB Een uitzondering herinner ik me nog ook toen was dat een uitzondering want men sprak daar niet over. Iemand van de collega's een rare snuiter was het, ik weet ook helemaal niet of die nog leeft of ik weet zijn naam zelfs niet meer. Niet precies tenminste. Maar die ging op een gegeven moment een feestje geven.

00:04:02

[image 05:03:47.21]

- GB Dat is me goed bijgebleven dat hij dat durfde te zeggen in gezelschap van anderen zo zo'n collega. "Ja zullen we maar weer zo'n stel Joden gaan halen dan kan ik een leuk feestje gaan geven ofzo iets". We moeten eerst even een stel Joden gaan halen, dan ga ik later een feestje geven. Dus hij moest eerst wat rauzen (...?) Dat durfde hij wel rustig te zeggen. Er zijn ook wel collega gearresteerd toen voor spullen van Joden die ze achterover gedrukt hadden. Die moffen mochten dat wel doen maar wij mochten dat natuurlijk niet doen. De leiding mocht dat wel doen natuurlijk. Ja die mocht alles daarover. Die Duitse soldaat die kaas opat die voor

die grote baas in Berlijn bestemd was werd doodgeschoten. Gefusilleerd. Want dat mocht hij niet doen.

00:05:00

[image 05:04:44.03]

IV Er waren wel eens feest avonden op het bataljon, op de kazerne? Hoe heten ze? Broederschap..

GB Ja noem het maar op. Kameraadschapavonden.

IV Kameraadschapavonden.

GB Nooit bij geweest.

IV Nooit bij geweest.

GB Nooit bij geweest.

IV Was niet verstandig want dat ging dan opvallen, dat u daar niet heen ging.

GB Dat viel mee. Omdat de meesten, ik blijf erbij de meesten van mijn lichte toen geen nazi's waren. Geen NSB'ers. Hooguit enkele pro-Duits nog maar de meesten anti. Dus die kwamen daar niet bij. Dus viel het ook niet op dat Van de Beld er niet bij was. In Schalkhaar hebben ze dat ook gehad, daar zijn nog foto's van. Daar zul je mijn foto's niet bij vinden. Alleen er is ergens een foto, en dan zou iemand kunnen zeggen kijk dat is Gerard van de Beld.

00:06:06

[image 05:05:47.00]

GB En als ik dan zelf die foto bekijk en die heb ik bekeken. Zeg waarek dat zou ik kunnen zijn, ware het niet dat die een veldmuts op heeft maar met een rand erom heen. Dat waren officieren. En verder zou ik kunnen zeggen, zou ik zelf kunnen zijn. Een uniform een jongen in dezelfde leeftijd is dat zo moeilijk. Ze hebben me naar de oorlog, toen ik dienst deed aan de Warmoestraat, twee keer aangeklaagd dat ik in de oorlog hun gearresteerd zou hebben of het een of ander gedaan zou hebben. En daar zouden ze een klacht over indienen.

IV Wie?

GB Publiek. Want toen deed ik vlak na de oorlog, dienst aan de Warmoestraat. Het is mij twee keer overkomen, een keer arrestant gemaakt, ja ga je gang ik zal jou ophangen. Want jij hebt dat en dat gedaan.

00:07:03

[image 05:06:41.24]

GB Ik zeg oja? Hij zegt ja ja ik weet het zeker! Oh dan zeg ik wanneer was dat? Ja in '44 in de Hongerwinter. Ik zeg ja dat zal wel. Toen zat ik in Berlijn. Was die even zat van mij. (lachend). Later nog een keer. Lommik op de nieuwe dijk, hij herkend mij. Er schijnt er iemand geweest te zijn ik heet van de Beld, maar die heette dan Bakker, die namen liggen ook nog bij elkaar ongeveer mijn postuur, en daar moest zo'n figuur rondgelopen hebben een natte. Nou die was na de oorlog niet meer in dienst. Zo krijg je gauw he, terwijl je ook hetzelfde uniform aan had.

IV U moest behalve in Amsterdam het ophalen van de mensen, ook met een transport mee zei u. Hoe ging dat?

00:08:00

[image 05:07:36.09]

GB Hoe ging dat, nou daar werd je ook gewoon voor aangewezen. En dan gingen wij naar het Centraal Station, daar stond een trein. In die trein zaten de Joden al. Waar ik dus helemaal geen bemoeienis mee had gehad. Ik en nog een collega, ik zeg maar we waren altijd met twee man. Twee man, ik ben nooit alleen geweest, twee man altijd, zover ik me kan herinneren.

IV Voor een hele trein?

GB Wagon he, per wagon.

IV Wat voor wagon?

GB Ja, dat waren vooroorlogse goederenwagons, daar kon je niet van de een naar de ander lopen hoor.

IV Goederenwagons.

GB Nee, personentrein.

IV Personentrein.

GB Kon je niet van de ene naar de andere lopen. Ze hadden zelfs nog met die aparte hokjes aan de voorkant, waar een man of twaalf in konden.

00:09:04

[image 05:08:37.23]

GB Waar een man of twaalf in konden. Ze hadden toen ook nog aparte delen in die treinen aan de voorkant. Maar in ieder geval dat kan ik me niet herinneren hoe het in de kleine ruimtes is geweest, maar in de grote ruiter, nou dat waren dan, hoeveel Joden zouden erin hebben gezeten. Nou hij was vol. En daar werden wij dan met zijn tweeën ingelaten. En dan ging het transport naar Westerbork of Vught of naar Amersfoort. En daar werd het, als we er waren werden we gelijk ontheven van onze taak.

IV Per wagon twee

GB Agenten van de Amsterdamse politie.

IV Altijd Schalkhaarders?

GB Wat ik meegemaakt heb wel. Maar verder weet ik het niet want, als ik moest werken dus vanuit de kazerne Schalkade (...) ik samen met een collega naar toegestuurd.

00:10:01

[image 05:09:32.07]

IV Als u op het station kwam zaten de mensen al in de trein.

GB Die zaten al in de trein.

IV Was er dat u zich herinnert veel Duits personeel aanwezig?

GB Nee. Alleen dus, wij gingen in de trein. En dan ging de trein dicht aan de buitenkant, werd afgesloten en dan de buitenbewaker zoals dat heet, dat was de grune politie zoals dat heette. Wij konden zelf die trein niet uit, ook de politie niet wij niet. Wij werden met de gevangene opgesloten. Om daar binnen de orde te bewaren. En dat ging dan naar Westerbork, naar Vught en naar Amersfoort.

IV Was er verschil tussen de transporten naar Vught, Amersfoort en Westerbork in wat voor mensen daar naar togingen?

00:11:00

[image 05:10:29.19]

GB Kan ik niet zeggen, het waren altijd eh. Nou meestal toch geen Jooden. Ook wel Joden maar gemengd. Naar Westerbork zullen wel alleen Joden geweest zijn. Ja, maar Vught niet en Amersfoort daar zaten ook wel anderen bij.

IV Hoe was de toestand in de trein, kon iedereen zitten of

GB Ja volgens mij had iedereen zelfs wel een zitplaats, maar dat weet ik niet zeker. Weet ik niet zeker. Maar een transport naar Westerbork, dat weet ik heel zeker. En hoe dat nou mogelijk is dat die betrokken Jodinnen zal ik maar zeggen ingeseind was, er waren gevallen en die hadden al ik weet niet hoe vaak in Westerbork gezeten en die werden weer vrijgelaten, voor de Joodse Raad en dan moesten ze bij de Joodse Raad werken en dan werden ze weer opgepakt en gingen ze terug.

00:12:03

[image 05:11:30.05]

GB Zo is dat gegaan in Westerbork aanvankelijk hoor. En er is een transport naar Westerbork, en niet zover van Westerbork af komt een zo'n Joods meisje naar me toe, tenger figuurtje, nog jong jaar of 15 misschien 16. En die zegt ik moet naar het toilet, dat kon er was een toilet.

IV In de trein?

GB In de trein was normaal, en dan had je van die wagons, dat toilet was een soort ijzeren pijp, rechtstandig omlaag. Er was dan wel een bril boven, rechte pijp, rechtstandig omlaag en alle uitwerpselen kwamen dan op die rails terecht. Zat precies boven de rails gemonteerd. Toen heeft dat meisje aan mij gevraagd, ze zegt ik moet naar de wc. Ja.

00:13:01

[image 05:12:25.19]

GB En dus heeft ze me verteld, vlakbij Westerbork dan stopt de trein en dan kan ik eruit komen. Dat ik op haar lette dat er niemand anders in de wc kwam, dat heb ik gedaan. En zover ik weet is dat niemand opgevallen, ook van de medepassagiers niet. En zij is daar in dat toilet gegaan en verdwenen door die pijp. Toen de trein stilstond kon dat. Kon ze door die pijp, via de rails ernaast en toen heeft ze de benen kunnen nemen. Die heb ik in Amsterdam nog terug gezien.

IV Dat meisje?

GB Ja.

IV Die verdween door de toiletpijp?

GB Door de toiletpijp.

IV Kunt u aanwijzen hoe groot die pijp was?

00:14:01

[image 05:13:22.23]

- GB Naar mijn idee zoiets. (Dhr van de Beld houdt zijn handen ongeveer 35 cm uit elkaar) In het spoorwegmuseum kunt u hem vinden waarschijnlijk. (Lachend) Daar kon iemand dus, een tenger figuur kon daar door blijkbaar. Zij is daardoor verdwenen.
- IV Vlak voordat de trein aankwam.
- GB Ja bij Westerbork ergens, dat die stilstond ofzo is zij dus via die pijp eruit gekomen. Of zij dat nu wist, of nu iemand dat eerder ook al zo gedaan had weet ik niet. Ik vind het een wonderlijk verhaal, maar het is wel gebeurd.
- IV Kreeg u dan niet flink op u kop als u dan niet met het juiste aantal mensen aankwam?
- GB Werd niet gecontroleerd blijkbaar. Nee.
- IV Maar dat kon u ook van te voren niet weten, u kon wel erg in moeilijkheden raken natuurlijk met.
- GB Je nam zo vaak risico. En zo ben ik uiteindelijk ook een keer gearresteerd ja.

00:15:01

[image 05:14:21.00]

- IV Die transporten naar Vught en Amersfoort die waren min of meer hetzelfde?
- GB Ja, ik kan me geen verschil herinneren dat het nou echt verschil, het was altijd met gewone personentreinen, geen goederenwagons maar personentreinen.
- IV En twee bewakers.
- GB Voor zover ik weet wel. Kan zo zijn dat ik ergens alleen geweest ben, maar dat weet ik niet. Dat kan ik niet, dat weet ik niet.
- IV Herinnert u zich.
- GB Dat kan ik niet met zekerheid zeggen.
- IV Herinnert u zich incidenten in de trein? of gesprekken?
- GB Nee wat ik u vertelde is het enige wat ik daarvan herinner. Verder gewoon gemoedelijk, geen toestanden.
- IV Als u in Westerbork aankwam met de trein dan had u even vrij?
- GB Ja en dan gingen we weer terug op eigen gelegenheid.

00:16:00

[image 05:15:17.09]

- IV Kwam die trein tot in het kamp?
- GB Geen flauw idee, dat weet ik niet meer. Weet ik niet meer.
- IV Of tot bij het kamp?
- GB Weet ik niet meer.
- IV Herinnert u zich dat u daar uitgestapt bent en rondgekeken heeft?
- GB Nee. Niet in het kamp zelf.
- IV Niet in het kamp zelf.
- GB Nee Westerbork ben ik niet in het kamp zelf geweest. In Vught op de een of andere manier dat ik dan wel opgevangen werd en een gesprek heb gehad met een Duitser die al in het oostfront was geweest. En dat ik daar wat drinken heb gekregen, misschien wel wat te eten dat weet ik ook niet meer. En Amersfoort idem dito.

- IV Kunt u zich nog herinneren hoe de mensen uitstapten in Westerbork?
GB Nee.
IV Wie daar bij waren?
GB Nee ben ik niet bij geweest.
IV U was niet bij het uitstappen?
GB Nee, in Amersfoort niet in Vught niet en in Westerbork niet. Ik kan me er niets van herinneren dat ik bij het uitstappen bij geweest ben. Nee.
IV U was toch niet ook door de pijp? (lachend)
GB (Lacht) Nee want dan werd het door de Duitsers overgenomen.

00:17:00

[image 05:16:15.05]

- IV Het waren Duitsers.
GB Daar moesten wij niet bij zijn. Daar kwam het eigenlijk op neer he, vermoed ik eh dat zeg ik nu maar zo maar dat is mijn vermoeden, of een wetenschappelijk vermoeden.
IV U bleef zelf in de trein?
GB Ja wij werden vrijgesteld, de Duitsers namen het over. Of Duitsers en Hollanders natuurlijk SS'ers of wat het ook geweest mag zijn. En in Westerbork hadden ze hulp van de Joden zelf, Joden.
IV U heeft er geen beelden meer van in uw hoofd?
GB Nee. Niets.
IV Herinnert u zich iets anders van die treinreizen naar Vught en Amersfoort en aankomst in die laatste twee kampen? Amersfoort en Vught?
GB Nee.
IV Hoe dat ging?
GB Nee. Tot aan en hoe dat verder dat weet ik zelf niet geruisloos voor ons.

00:18:03

[image 05:17:15.04]

- GB Ik kan me nog wel herinneren, we gingen van Westerbork op eigen gelegenheid terug. En je was in uniform en je ging met een normale trein weer terug. Zoals wij vervoer gekregen hebben, dat de treinreis soms bijna wel, ik weet niet maar zeven uur geduurd heeft voordat ik weer in Amsterdam was, en al die tijd moest je staan zeg. Nou ja je kon toch niet gaan zitten in je uniform en een ander.. (lachend).
IV Lang staan.
GB Heel lang staan.
IV Op de terugreis.
GB Op de heenreis ook al. Je ging er dan niet bij zitten. Dat kon niet.
IV Waarom niet?
GB Ja weet ik niet. Misschien was er geen plaats voor me. Voor de arrestanten die was voor de bewaking. (...?) Dat deed je niet je was jong, er werd gewoon geacht dat je dat niet deed.

00:19:04

[image 05:18:13.23]

- IV Bleef het lang goed gaan voor u?
- GB Bleef het lang goed gaan, ja tot het misging. Tot 26 juli 1943. Ja.
- IV Wat gebeurde er toen?
- GB Ongeveer zes weken ervoor was ik betrokken bij een transport, en volgens mij is dat ook gelijk het laatste geweest wat ik meegemaakt heb. Van transport van Amsterdam naar Amersfoort. En zoals gezegd we deden zoveel mogelijk voor de arrestanten dat waren dus ook naar Amersfoort geen Joodse mensen. Zaten ook wel tussen. Nou hier is de Hollandse politie, kunnen we wat voor jullie doen?

00:20:01

[image 05:19:08.11]

- GB Boodschapjes overbrengen, dan kreeg je bewijs van spreken een zak vol briefjes mee om te versturen, dat deden we gewoon.
- IV U kreeg dan
- GB In de trein kattelietjes schreven om aan de familie te geven. Ook lang niet iedereen deed dat hoor, tenminste niet alle arrestanten deden dat laat ik het zo zeggen. Alle collega's zullen het ook niet gedaan hebben, ik deed het wel en deden veel meer deden dat wel. En toen komt er iemand naar mij toe hij wilde me even apart hebben, ja zegt die zus enzo ik ben politiek gevangene ik kom ook van de havenstad (...?) kwam die geloof ik. Of van de weteringschans (...?) dat weet ik niet. Hij had dan ook al zes weken gevangen gezeten en ging nou naar Amersfoort. En hij zegt ik zit in het verzet en het is heel belangrijk dat ik mijn zwager waarschuwt in Naarden-Bussum die en die dat is heel belangrijk,

00:21:06

[image 05:20:11.09]

- GB want die zit ook bij het verzet dat hij weet dat ik naar Amersfoort ga. Oh daar kon ik begrip voor opbrengen. En toen heb ik iets doms gedaan, maar ja je deed zoveel, je nam zoveel risico's. En ik had een briefje geschreven en ik heb dat briefje dus naar zwager van hem gestuurd in Naarden-Bussum. En ik hoor een hele tijd niks. En ik had er zelf een brief bij in gedaan. Want ik zat bij die Joden allemaal en ik probeerde contact te krijgen met het georganiseerde onderduiken groeperingen en wie dat waren dat wist ik niet maar ik denk nu hebben we een verzet iemand en die heeft daar iemand en die zit ook bij het verzet en daar wil ik wel contact mee hebben. Want ik zat niet bij het georganiseerd, we deden het individueel.

00:22:00

[image 05:21:02.18]

- GB Ja? Daar wou ik dus contact mee zoeken. En daar heb ik een briefje bij geschreven van je zult wel gek op kijken van zo'n natte Schalkhaarder van de kazerne dat die een briefje schrijft enzovoorts. Zo begon mijn briefje al aan die zogenaamde verzetsman in Bussum. Van ik heb je zwager gesproken. Nou dat briefje werd gebod(...?). En ik heb aangeboden contacten te onderhouden voor eventueel via Amersfoort want daar zat ook iemand bij de bewaking, daar kon ik

ook nog wel mee smoezen. En ik hoorde niks. En op een gegeven moment moest ik bij de, komt mijn kamergenoot, mijn kamergenoot. Ik weet het was op de dag ik lag in de kazerne, op bed te slapen ofzo wat voor dienst ik daarvoor had gehad geen flauw idee, kan ik me niet herinneren. Of we nachtwerk gehad hadden weet ik niet.

00:23:01

[image 05:22:01.15]

GB Maar het was op de dag, tijdstip weet ik ook niet meer precies zal wel in de voormiddag nog geweest zijn. En die zegt je moet bij de commandant komen. Niet bij Koefee (...?) want die was er niet maar bij Bubbe (...?) plaatsvervanger Kapitein Malsen (...?) en dat was een echte SS'er. En die kamergenoot die was kameroudste. Wij waren onderwachtmeester, maar hij was als een man, bij als wachtmeester. En verder lag hij gewoon bij ons op de kamer. Ja zegt die je moet bij de commandant komen. Nou oke, ik er naar toe. In uniform, eerst natuurlijk aankleden in uniform. (...?) Malsen binnen. Gewoon kop`(...?) pistool bij je dus zegt kapitein Malsen tegen me, mag ik je pistool eens zien. Hey er is iets gebeurd met een pistool.

00:24:03

[image 05:23:01.12]

GB Mijn pistool is niks mee gebeurd dus, ik geef mijn pistool en leg het pistool naast mij neer. En toen pakt ie een brief en douwt hem onder mijn neus. En dat was die brief die ik naar Naarden-Bussum had gestuurd. Nou zegt die nu zul je wel genoeg weten. Verder heeft kapitein Malsen niks gezegd. En die heeft me alleen gearresteerd. Die was ook een 'SS'er dus ik werd meteen in de kazerne gearresteerd. Naar het hoofdbureau gebracht. Vier dagen in het hoofdbureau gezeten. Toen naar de Uterpestraat.

IV Kantoor van de Sicherheitsdienst.

GB Juist. Zesendertig uur verhoord.

IV Achtereen?

GB Achtereen. Nou met korte onderbrekingen maar zonder eten, zonder drinken. Dat weet ik nog best ik had geen tong meer in mijn mond.

IV Wat moest u vertellen?

00:25:02

[image 05:23:57.08]

GB Hij vroeg van alles of ook collega's geholpen hadden, maar ik weet het niet meer. Hier weer hetzelfde.

IV Was er geweld bij?

GB Nee. Hij heeft geen geweld gebruikt. Dat wil zeggen, ik heb ook een poosje in de gang gestaan. En dan kwam er een Hollandse SD'er en die gaf je gewoon een klap dat je met je hoofd tegen de muur sloeg. Rotzak. Maar die officier van de Sicherheitsdienst, wie dat nu precies geweest is weet ik niet. Hij had vierentwintig dienstjaren, misschien weet u het als ik het aan u vertel kunt u zeggen wie het

geweest is. Hij zei zelf dat hij vierentwintig dienstjaren had gediend bij de Hamburgse politie geloof ik. Of Bremen dat weet ik niet. Hij kende de politie wel.

00:26:01

[image 05:24:54.02]

GB Maar hij heeft wel gedreigd. We hebben wel andere methodes om bij iemand. Ik zeg nee, zo is het. Ik had een bepaald verhaal opgehangen. Het heeft me niet geholpen.

IV Dus?

GB Dus zei hij naar zes weken, ik heb zes weken in de Beterinschans (...?) gezeten toen moest ik een keer bij hem komen en moest ik het protocol tekenen. En dat weet ik ook nog heel goed, dat hij al mijn verklaringen inderdaad zo op papier heeft gezet. En dat moest ik tekenen. Misschien heb ik me toen wel een klein beetje verraden hoor. Deze verklaring? Dan denk je nog met je Hollandse gedachten en Hollandse recht he? Daar kom ik onder uit he? En mijn handtekening gezet, nou dat is mooi. Ik zal mijn eigen verklaring er wel onder zetten. Voor de duur van de oorlog, daar kon ik op rekenen kwam ik niet meer terug. Goed zo.

00:27:10

[image 05:26:00.03]

IV Heeft u iets moeten vertellen daar van hoe u de dienst ontdeek? Want het vertrouwen was een beetje weg neem ik aan.

GB Wat hij mij allemaal gevraagd heeft, ik weet het niet meer ik heb geen flauw idee. Ik heb alleen dus een verhaal opgehangen tegen die SD'er dat ik die brief gestuurd had naar die man in Naarden-Bussum, die dan zogenaamd in het verzet was, en dat ik dus probeerde zo zelf binnen te dringen in de verzetsorganisatie om die op te rollen. Dat had ik vier dagen in het hoofdbureau dat verhaal in mijn kop zitten heien.

00:28:02

[image 05:26:50.13]

GB En daar ben ik bij gebleven, en ja dan zegt die dat had je dan toch aan je meerdere moeten vertellen. Ja dan gaan zij met de eer lopen. Ja, misschien dom geweest eigenlijk ook. Het verhoor ging ook allemaal in het Duits want dat vroeg die nog wel Duits, ja dat gaat goed.

IV Had u van de Duitse boer geleerd.

GB Ja en ik was ook al vijf maanden op Wilhelmshaven geweest. Dus dat verhoor ging in Duits en dat vroeg die of het in Duits en dat vond ik goed, er hoefde geen tolk bij te komen. Maar dan moest ik af en toe nadenken en dat was dan weer een voordeel, gezegd in Duits en dan had ik het even niet goed begrepen of goed verstaan.

IV Dan had u af en toe even denktijd.

GB Precies.

00:29:00

[image 05:27:46.00]

- IV Ik was ook benieuwd. U zei, in Amersfoort was u nooit buiten geweest he uit de trein als u die, u herinnert zich niet meer de aankomst. Ik ben nog even terug dat die treinen begeleide dan reed u ook naar Amersfoort. En u zei, u kon daar niet echt uitstappen of zich herinneren dat u daar gesproken heeft met mensen.
- GB Nee, ik heb daar wel eens met iemand gesproken, ja maar, van de bewakers maar waar weet ik niet meer. Of dat bij het kamp, of bij het station is geweest kan ik me niet herinneren.
- IV Maar u kon daar goed opschieten met iemand.
- GB Ja, daar heb ik wel iets contact mee gehad maar.
- IV Hoever was het lopen vanaf het station naar het kamp?
- GB Ik weet het niet?
- IV Was u daar ook nog bij dan?
- GB Ik ben er zelf naar toegelopen. (Lachend)

00:30:00

[image 05:28:44.03]

- GB Nee kan ik me niet herinneren. Niet als bewaker. Nee ben ik niet bij geweest.
- IV Alleen in de trein.
- GB En waar ik dan met een van de bewakers gesproken heb, ik weet het niet.
- IV Nu ging u zelf die kant op.
- GB Hoe bedoelt u?
- IV Ik begrijp dat, u moet een verklaring tekenen.
- GB Ja.
- IV En dan euh hoe gaat het verder met u?
- GB Nou ik heb dus zes weken in de Weteringschans gezeten.
- IV Gevangenis.
- GB Gevangenis, huis van bewaring of hoe je het noemen wilt. En toen ging ik dus op transport naar Vught.
- IV Daar was u al als bewaker geweest. In de trein.
- GB Daar had ik al wel eens, treinbewaking tot aan Vught meegemaakt. En iemand gesproken die daar dus van het Duitse personeel ja.

00:31:06

[image 05:29:46.16]

- GB Dat dan al in het oostfront was geweest en nu daar zei over de Joden dat gaat niet goed, met hun van wat ze er mee doen in het oosten. Konden we wel vergeten die kwamen niet terug. Hij liet wel blijken dat ze afgemaakt werden, laten we domweg zeggen
- IV Ging er een prettige collega mee als uw bewaker?
- GB Ik kan me niet herinneren dat ik onprettige collega's daarbij gehad heb, laat ik het zo zeggen.
- IV Want u ging in eens als gevangene in de trein.
- GB Oh dat bedoelt u.
- IV Ja.

GB (...) Dat is een beetje vreemd, ik kan me er momenteel eigenlijk niet eens herinneren van hoe ik van de gevangenis in Vught ben terecht gekomen.

00:32:00

[image 05:30:38.24]

GB Ben ik gewoon kwijt. Misschien dat het morgen opduikt, maar ik ben het gewoon kwijt. Gewoon kwijt, niks meer bij voor te stellen zelfs, vind ik stom (...?)

IV In eens bent u in Vught?

GB Ja in eens ben ik in Vught, word ik in Vught ingedeeld. Ja daar komt het op neer ja. Ben ik daar wakker geworden zeker. (Lachend.)

IV Het scheelt een lang stuk lopen geloof ik, als ik de geschiedenis er.

GB Ja vreemd is dat. Ja maar er zijn meer van die dingen he.

IV Het was nogal een eind lopen van het station naar het kamp, dus u bent daar ineens.

GB Ik weet niet eens hoe ik van de Weteringschans in Vught terechtgekomen ben. Is weg kan ik ineens niet herinneren, vreemd vind ik dat.

IV Misschien dat u de slaaptrein.

GB (Lacht)

00:33:01

[image 05:31:37.02]

IV Zullen we even pauze houden ik overleg even met de dingen hoe.
(..)

IV Even denken u bent gearresteerd, u heeft in de gevangenis gezeten u komt aan in Vught. U weet niet meer precies hoe u daar gekomen bent.

GB Nee, daar hadden we het over, dat ik het kwijt ben.

IV Ineens bent u daar. Dit keer gaat u wel naar binnen, toen u daar als bewaker was niet zei u.

GB Nee ik kamp zelf was ik toen nog nooit geweest nee.

IV Nu gaat u wel naar binnen. Hoe ziet het er daar uit?

GB Tja. Ik kwam uit die hete gevangenis wat ik verteld heb. Bloedheet, op 9 september ja op 9 september 1943 kwam ik dus in Vught aan en werd het gelijk herfstweer, koud, guur.

00:34:04

[image 05:32:38.11]

GB Zwaar ondervoed, zwaar afgevallen woog nog maar 68 kilo. En ik ben daar dood en doodziek geworden. Ik heb me daar diaree gehad, bloed diaree. Ik kwam daar gelijk met een ook een forse kerel een brandweerman uit Den Haag en we hadden allebei hetzelfde. En we werden in het boscommando gezet, om daar in het bos in het kamp zelf de boel aan te harken onder de bomen. Ik ben daar dood en dood ziek geworden, hoge koorts. Aanmelden voor de dokter en dan ga je in de rij staan. En dan zat er ook nog een zogenaamde kampdokter die 's morgens spreekuur hield. Stonden honderden in de rij, ik was misschien numero veertig en er werden er dertig afgeteld en de rest aan het werk.

00:35:05

[image 05:33:36.11]

- GB Zo ging dat en daar was ik bij en die andere brandweer man ook. Ik heb de dag doorgehaald, hij is afgevoerd in een kruiwagen en heb hem nooit meer teruggezien. Hoe het afgelopen is met hem weet ik niet. Ik weet ook niet wie het was. Ik heb drie dagen niet gegeten. Drie dagen niet gedronken. Dat raden ze me toen ook aan. Het enige wat je kunt doen, eet niet drink niet. Kon niet meer praten van de dorst, honger dat was niet zo erg en toen ben ik begonnen met van dat Duits commiesbrood (...?) daar zaten die zwarte korsten, die zwarte korsten opeten daar ben ik mee begonnen. En dat werd ook gezegd doe dat maar.
- IV Wat zag u om u heen?

00:36:00

[image 05:34:29.13]

- GB Hoe bedoelt u?
- IV Kunt u me het kamp beschrijven?
- GB Barakken onder de bomen. Verder weinig, ja appél plaats.
- IV Mensen?
- GB Ja mensen ja. En mijn blokoudste een Duitse Kapo Gustav van Bruut (...?) een 130 kilo geloof ik zoiets zal die wel gewogen hebben. Maar ik heb er persoonlijk geen last van hem gehad laat ik het zo zeggen.
- IV Een Bruut?
- GB Ja zo stond die bekend ja. Het barak nummer weet ik niet eens meer. Ik ben daar in Vught ook maar kort geweest he.
- IV Gustav wie?
- GB Ja. Gustav Kapo Gustav achternaam weet ik niet. Achternaam wisten we vaak niet eens.
- IV Was u een strafgeval?

00:37:01

[image 05:35:27.15]

- GB Ik? ja.
- IV Kreeg u daarom extra zwaar regime?
- GB Nee. `(...?) heette dat. Een strafgeval zonder een proces he. Dat werd ook gezegd voor de duur van de oorlog.
- IV Kreeg u andere kleding aan?
- GB Ja. Bekende kamppakje een streeppakkie he in Vught. In Amersfoort niet, daar hadden we oude uniformen van het leger. De een dit de ander dat. Maar in Vught hadden we dus de bekende nazi kamp streeppakkies aan.
- IV Schoeisel?
- GB Klompen. Die niet pasten natuurlijk he. En dan moet je ook nog maat 48 hebben dat wordt helemaal.
- IV Zag u veel mensen?

00:38:00

[image 05:36:24.19]

- GB Ja, het kamp zat vol.
IV Waarmee?
GB Gevangenen en bewakers.
IV Wat voor soort gevangenen?
GB Van alles weinig Joden heb ik gezien heel weinig Joden. Alleen een enkel strafgeval.
IV Hoe kon u zien of iemand Joods was of niet?
GB Ster. Nou een ster sorry nu weet ik het niet zeker. En als ik het niet zeker weet dan zeg ik dat ook. Alle gevangenen hadden een driehoek van herkenning.
IV Alle gevangenen ?
GB Allemaal. In soorten. De politieke gevangene hadden de rode driehoek. De zwarthandelaren die zaten er ook die hadden een zwarte driehoek.

00:39:00

[image 05:37:22.11]

- GB Jehova's Getuigen paars geloof ik, paars. En de criminele groen zoiets was het wel. Criminele zaten er weinig.
IV Wat voor een kleur had u op?
GB Rood. Ja.
IV En de Joden?
GB Ik geloof niet dat ze een ster droegen maar een gele driehoek, denk ik maar dat weet ik niet zeker. Of die nou een gele driehoek hadden, dat weet ik niet. Maar er waren er ook zo weinig dat kan ik me niet goed meer herinneren. De Joden zaten apart voor het Philips-commando. Wij zaten de politieke gevangenen, politieke afdeling en daar zat een enkele Joden tussen, dat zullen strafgevallenen geweest zijn. Die iets bijzonders gedaan hadden denk ik. En ik herinner me een geval en dat geval wil ik wel vertellen

00:40:02

[image 05:38:21.11]

- GB Dat is ook een echt sadistisch gebeuren, dat ik daar meegemaakt heb wat me bijzonder getroffen heeft.
Ik heb verteld dan kwam ik aan Moerdijk en dan was er nog een Joodse gevangene en die was natuurlijk de piespaal he bij sommige.
IV Hoe kwam u aan de Moerdijk? Want dat is nogal ver van Vught.
GB Ja daar werden we met auto's naar toe gebracht.
IV Wat was daar?
GB Een grote loods van de douane. Waar we met elfhonderd man opgepropt zaten tot aan de nok toe gevuld.
IV Bewaakt?
GB Ja prikkeldraad erom en verder in het kamp kon je geen kant op he. Je direct eh bazen waren Hollandse medegevangene Kapo's of blokoudsten ja. En de echte kampbewakers waren maar een paar Duitsers

00:41:00

[image 05:39:17.10]

- GB En Hollandse SS'rs of Landstorm of wat het dan ook was.
IV Even een ogenblik we hebben een probleem met de batterij.
(...)
IV We hebben een klein microfoon probleem batterij opgelost.
GB Juist.
IV U wordt van Vught het concentratiekamp Vught zegt u al spoedig naar Moerdijk gebracht en daar is een grote loods met prikkeldraad erom met elf honderd gevangenen.
GB Zo'n elfhonderd hebben er wel gezeten soms.
IV Was dat dezelfde doorsnee aan gevangene aan type gevangene als u net noemt? Dus rode driehoeken.
GB Rood, hoofdzakelijk rood. Ik kan me eigenlijk en zwarte. Maar ik kan me eigenlijk groene daar weinig bij voorstellen en Joden heel weinig. Maar die ene Joodse geval dat is me wel goed bijgebleven, dat wou ik even vertellen.

00:42:02

[image 00:42:02.20]

- GB Dat aan die Moerdijk, daar moesten we Tankvolle (...?) graven daar bij Hendrik-Ido-Ambacht en Zwijndrecht. En een van die bewakers die daar waren, die SS'rs of die Hollandse Landstorm of hoe het mag heten. Daar kregen we tussen de middag extra eten voedsel via die bunkerbouwer of wat het geweest is, die daar de zaak regelde die liet dan een auto komen met soep enzo. Dan werden die pannetjes uitgedeeld en dan kon je, d'r was heel veel hoor maar het was wel (meest)(...?) (mest) water.
IV Een Nederlandse aannemer die bunkers bouwde.
GB Ja we kregen van buiten het kamp, zorgde die ervoor dat iedereen nog warm eten kreeg. Buiten het kamp (...?). En er was een van die SS bewakers bij en dan toen ging die tegen middag tegen het eten zegt die.

00:43:01

[image 05:41:13.17]

- GB "Jij hebt niet gewerkt zegt ie, je hebt geen sodemieter uitgevreten, jij krijgt geen eten!"
IV Tegen wie zei die dat?
GB Zo maar iemand. Jij hebt ook geen flikker gedaan, jij krijgt ook geen eten. Die ook niet, die ook niet. Een stuk of vier, vijf. Ah zegt die jong wat heb jij hard gewerkt zeg, je hebt goed je best gedaan hoor. Jij krijgt extra eten. Dus had hij zijn pannetje eten op. "Ik zeg opeten. Ik kan niet meer, opeten zegt die ondankbare hond, opeten!" Dus die man die kon niet meer. Hij zegt nu heb je flink gegeten nu kun je ook wel flink werken, en dan liep die op een holletje zo vol gevreten als die was achter een kruiwagen met klei aan.

00:44:00

[image 05:42:10.15]

- GB Ik zie nog die man met uitgepuilde ogen van ellende. Hij is er ook niet lang geweest, ik weet niet hoe het is afgelopen maar dat beeld heb ik nog onthouden. Wat een sadist zeg. Die had ik na de oorlog zo voor het vuurpeloton willen zetten hoor. Was een Nederlander niet eens een mof! Hebben Nederlanders ons aangedaan.
- IV Was het een Joodse gevangene?
- GB Ja. Hij werd ook gepakt omdat hij Jood was natuurlijk he. Ja.
- IV Nah zo natuurlijk is dat natuurlijk?
- GB Nee dat is niet natuurlijk, maar voor hem was dat natuurlijk.
- IV Ja ja. Want Joden waren daar weinig.
- GB Ja, heel weinig.

00:45:00

[image 05:43:07.23]

- IV Heeft u andere herinneringen aan Joden die daar zaten?
- GB Nee, helemaal niet een. Was het enige geval, of er meer gezeten hebben weet ik niet volgens mij heel weinig.
- IV U was dus niet zo heel lang in kamp Vught.
- GB In het kamp zelf niet nee, ik zat dus al gauw naar enige weken, de data zijn wel ergens bekend hoor. Toen heb ik dus een maand of vijf aan de Moerdijk gezeten. Even terug geweest, ik heb ook nog weer in Vught precies weet ik niet hoelang het geduurd heeft, ik zeg nogmaals dat staat wel ergens op papier. Maar dat is toch ook weer niet zo belangrijk in dit verhaal. Ik weet ook nog dat ik mee moest helpen aan de Bunkerbouw daar de gevangenis, daar werd een bunker gebouwd die was nog niet klaar. En daar moest prikkeldraad omheen.
- IV Wat was de bunker in Vught?
- GB De gevangenis. Is die nog geloof ik.

00:46:00

[image 05:44:05.10]

- GB De gevangenis en daar was het niet best. Heb ik niet in gezeten, maar er moest aan de buitenkant, waarom dat weet ik ook niet, het was prikkeldraad dat weet ik nog wel. En dat was nou iets wat stelt het nou eigenlijk voor, het stelde niets voor. Maar je hield jezelf overeind door kleine dingetjes dwars te leggen en te sabotage te plegen op jouw manier, wat je kon. Dus wat heb ik voor sabotage gepleegd, wat op zich dus niks voorstelt. Ik heb het gepresteerd met een stuk prikkeldraad van anderhalve meter en die moest je dan buigen en dat moest dan gevlochten worden enzo. Datzelfde stuk prikkeldraad drie weken lang met hetzelfde stuk prikkeldraad te werken. Als ze stonden te kijken dan stond ik zo te werken en als ze niet keken deed ik niks. (Lacht) Flauwekul hier en daar, daar had je lol in. Ja op de een of andere manier.

00:47:00

[image 05:45:02.28]

- IV Was een prikkeldraadversperring om de bunker heen.
GB Ja zoiets, hoe dat precies geweest is weet ik niet meer.
IV De bunker was een gevangenis binnen het kamp.
GB In aanbouw toen.
IV Was die groot?
GB Van binnen weet ik niet, vrij groot niet buitengewoon groot volgens mij.
IV U bent daar niet in geweest?
GB Nee, nooit niet.
IV Zag u iets in Vught van de behandeling van Joodse gevangenen?
GB Nee.
IV U heeft daar verder helemaal geen Joden gezien.
GB Volgens mij achter het prikkeldraad voor het Philips-commando dat was apart, was volgens mij apart.
IV Wat was dat het Philips-commando?
GB Daar moest je dus voor Philips knijpkatten maken en weet ik veel. En dat was hoofdzakelijk, waren daar Joden.
IV Dat zag u wel:
GB Nee, dat kon je niet zien.
IV En hoe weet u dat dat voornamelijk Joden waren?

00:48:00

[image 05:46:00.09]

- GB Ja was algemeen bekend laten we het zo stellen, ja (lachend). Anders kan ik het niet zeggen, algemeen bekend. En ze zullen wel een ster opgehad hebben of een driehoek, ik denk dat die wel een ster hadden maar dat weet ik niet. Dat weet ik niet, dat kan ik me niet herinneren.
IV Hadden die het daar beter dan u, of het slechter, of hetzelfde?
GB Volgens mij hadden die het beter dan de politieke gevangene. Hoewel het in het algemeen slechter is afgelopen met hun. Die hadden het beter, ze voelden zich zelf eigenlijk ook nog beter he.
IV Dat weet u nog?
GB Ja hoe ik dat weet weet ik niet maar, dat is weer zoiets, hoe weet je dat? of dat verteld werd, dat dat misschien verteld werd ik weet dat niet. Gek is dat.
IV Want u had ze niet gesproken en toch voelden ze zich beter.

00:49:02

[image 05:46:59.21]

- GB Ja, misschien haal ik dingen door elkaar van toen en na de oorlog, dat zou kunnen. Want nu moet je voorzichtig zijn van wat heb je na de oorlog gehoord en hoe hebben ze zich na de oorlog gedragen en nog vandaag de dag. Want als het over Vught gaat, dan gaat het over die Joden van Vught maar over de politieke gevangene daar hoor je maar, en zeker over wat ik gezegd heb het grote deel en het zwarte (...?) deel van de gevangene aan de Moerdijk hoor je niks over.
IV Terwijl daar toch ook aardig geschiedt is.
GB Wat zegt u?
IV Terwijl daar toch ook aardig geschiedt is.

GB Daar is aardig geschept ja, daar werd gewerkt. Daar werd echt gewerkt. En zwaar werk.

IV Zag u nog andere voorbeelden van het gedrag van de bewakers ten opzichte van gevangene?

00:50:06

[image 05:48:01.20]

GB Nee in het algemeen was het gedrag van de bewaking, van de hoogste leiding daar in Moerdijk kan niet anders zeggen redelijk humaan vergeleken bij (...?). En toen ik daar op Gilze-Rijen op het vliegveld terecht kwam, maar ja dat zogenaamde hemelvaartcommando, maar daar hadden we een commandant en ze zeiden dat hij Vonkolder (...?) had, hij was aan het oostfront geweest en afgekeurd of weet ik veel en daar commandant gemaakt. Maar eh hij wist natuurlijk, hij kreeg al bericht dat er Engelse in aantocht waren dat het luchtalarm kwam. En dan liet hij het luchtalarm draaien en op het moment dat het luchtalarm begon rende hij die barak binnen, "bist doch nicht raus?" Bist doch nicht raus?" en dan sloeg die alles en schopte en sloeg die wat die maar raken kon sloeg die die barak uit.

00:51:09

[image 05:49:01.19]

GB En lig ik op een avond na werk op mijn bed en er is luchtalarm en ik lig te slapen en hij komt binnenrazen en de rest vlucht de barak uit en ik kom overeind en hij pakt zo'n voetenbank, zo'n bank om op te zitten van een paar meter lang zo'n houten bank die pakt die op (Dhr maakt handgebaren) en 'bats' zo op mijn hoofd zeg. Hersenschudding.

IV Dat u nog niet op was.

GB Ja, dat was de derde hersenschudding binnen twee jaar tijd. Want bij de Moerdijk had ik ook een hersenschudding opgelopen.

IV Hoe?

GB We rijden in de winter met, normaal met open vrachtwagens maar toen zaten we in een gesloten verhuishwagen van Van Swieten (...?) als ik het goed heb.

00:52:01

[image 05:49:52.10]

GB En die reed er ook mee van Swieten. Op weg van de Moerdijk, over de Moerdijkbrug naar Zwijndrecht dan had je daar al een brug geloof ik met twee gescheiden rijbanen voor de brug. Of het nou op de terugreis was of de heenreis, maar in ieder geval we kamen van de brug af en hij zei jongens het is glad. Zegt er een, we stonden achterin in een verhuishwagen met de achterdeuren open bewaking naast me, tachtig man er in volgepropt, helemaal volgepropt er kon niks meer bij. En zeg he moet je eens kijken, er glijdt er een. En toen had hij het gezegd en toen ging onze wagen glijden. Hup hup heen en weer en beneden zal ik maar zeggen kwam hij in de middenberm, de wagen op z'n kant.

00:53:00

[image 05:50:48.10]

- GB En degene die aan die kant van de wagen stonden (Dhr wijst van links naar rechts) die schoten met hun hoofd in de lendenen van die anderen. En daar liepen die anderen aan die kant botbreuken mee op.
- IV Heeft iedereen het overleefd?
- GB Zover ik weet heeft iedereen het overleefd maar naar mijn geheugen van wat er verteld werd zijn er toen zeventien man afgevoerd naar het zieken plek Vught. Niets meer van terug te vinden na de oorlog, ik heb navraag gedaan in Zwijndrecht en in de papieren bij de politie. Pakweg twintig jaar geleden. Niets van terug te vinden.
- IV U gaat van de Moerdijk naar het hemelvaartcommando, wat is dat?
- GB Ja, dat is een groep, een commando noemen ze een groep, die gedwongen werd eerst ook voor (...?) bazen, maar die belofte hielden ze toch niet je werd gewoon gedwongen om verder te gaan om

00:54:05

[image 05:51:51.09]

- GB De blindgangen van de bommen die de Engelsen geworpen hadden, om die 'stapwaren'(...) te vernielen om die op te graven. En dat moest je gewoon met je schoppie doen en dan werden ze opgeladen en dan werden ze ergens op een, ook heel gek op een vrachtwagen ergens gewoon naar toe gereden. En dat ging altijd goed voor zover ik meegemaakt heb. En dan wat ze ermee gedaan hebben weet ik niet. Ik weet het niet, ik kan het vermoeden.
- IV Gevaarlijk werk.
- GB Gevaarlijk werk, zondermeer gevaarlijk werk.
- IV Zag u daar Joodse gevangene op die plek?
- GB Nee. Ik weet nog wel, nog even over dat hemelvaartscommando. Dat we daar bezig waren om een bom te graven en dan gebeurde er weer, en dan zie je de horizon zag je de Engelsen al aankomen.

00:55:04

[image 05:52:48.00]

- GB Laag over. De Spitfires of wat het waren en wij hollen naar de dichts bij zijnde bosjes. En we hadden de overjassen zogenaamd ook van die zebra pakkies en die had je uit en die lagen allemaal op een rijtje, zoals je aangekomen was, op een rijtje later kon je je jas weer oppakken. En komt een van die jagers over en die ziet daar op dat militaire vliegveld en die denkt he daar liggen soldaten en die schiet met de mitrailleur op die jassen. Kraag van mijn jas afgeschoten. Dat zijn toch van die dingetjes he en wij zaten op honderd meter afstand in de bosjes, we hadden niks. Nou en naar een maand werd ik weggeroepen en toen moest ik naar op transport in Amersfoort zeiden eerst niet, ze zeiden eerst je wordt vrijgelaten.

00:56:02

[image 05:53:43.14]

- GB Zo begon het dan ook nog weer. Ik werd teruggeroepen naar Vught. Nou je wordt vrijgelaten, nou dat, ik kreeg al mijn spullen terug zeg. Mijn kleren weer terug.

- Zebra pakje ingeleverd. Nou en toen stond de autobus klaar en die bracht me naar kamp Amersfoort. Met nog meerdere.
- IV Ook een concentratiekamp.
- GB Ja. En heb daar drie maanden gezeten.
- IV Hoe was dat in verhouding met Vught?
- GB Goed en slecht. Goed en slecht ik heb, je had periodes. In Vught is het geweest en Amersfoort ook, slechte en goede periodes. Ik heb ook wel goede periodes meegemaakt blijkbaar. Want er zijn er ook nog die het veel slechter hebben gehad. Maar ja best was het natuurlijk overal niet. Ik kwam in Amersfoort en het eten was daar prima,

00:57:01

[image 05:54:39.13]

- GB ze hadden een hele goede kok. Ik heb niet zo lang geleden nog ergens vernomen dat eh een chef kok ergens van een heel het beste hotel van Den Haag, die kookte voor (...?) en kookte ook voor ons.
- IV Ik bedoel geen Franse kok maar de kok heette Frans.
- GB Oh dat weet ik niet (lachend).
- IV Kan nog wel eens verschillend zijn.
- GB Maar dat eten was lekker daar. Verre van Vught want dat was niet lekker, maar dat wel lekker maar weinig. Maar halve liter ofzo, maar weinig. Nou dat heb ik in kamp Amersfoort heb ik het aardig kunnen versieren, eerst ging het slecht maar je had nog wat ervaring. Ik zat al enige tijd en de meeste, Amersfoort was een doorgangskamp en de meeste van de gevangene, zaten er pakweg drie vierduizend, en dat stroomde iedere keer door duizend eruit duizend erin. Onderduikers oppakken en weer doorsturen, arbeidsinzet.

00:58:02

[image 05:55:38.08]

- GB Die zaten meestal niet langer dan drie weken.
- IV Zag u die van dichtbij?
- GB Ja, daar zat gewoon alles door elkaar.
- IV Was daar hetzelfde systeem van kleuren driehoeken?
- GB Nee, volgens mij niet maar dat weet ik niet zeker, dat weet ik niet zeker. Dat weet ik niet meer of ze daar driehoeken hadden. We hadden niet dus die zebrapakjes we hadden gewoon, ik had wel geluk gehad want ik had een hele goede jas.
- IV Zonder kraag?
- GB Nee met een kraag een overjas ook, gewoon een pakkie en ik had ook een overjas, een hele goed overjas een hele lange een hele warme jas. Van de cavalerie ofzo geweest. Ja daar had ik veel plezier van. Maar, nee driehoeken ik geloof dat we die daar niet hadden.
- IV Hoe zag het eruit in Amersfoort in het kamp?
- GB Barakken, de rozentuin niet te vergeten.

00:59:04

[image 05:56:38.02]

- IV Wat was dat?
- GB Een afgesloten gedeelte van een paar meter breed en enige tientallen meters lang. En ook daar boven prikkeldraad, was allemaal prikkeldraad en daar werd je in opgesloten eventueel. Of iemand die wat verkeerd had gedaan, werd voor straf erin gezet en dan komen daar tuurlijk, die zat er vlakbij, die had er uitzicht op. In die rozentuin ben ik zelf niet in geweest. Daar kwam je alleen in voor straf of het een en ander.
- IV Klein door prikkeldraad afgeschot gebied met ook prikkeldraad bovenlangs, daar kwamen mensen die straf hadden?
- GB Ja die dan zogenaamd gestraft werden, die hadden iets van Kotälla had dan iets van op zn berg iemand uitverkoren om daar eens te straffen.

01:00:00

[image 05:57:31.18]

- GB En de moest grammofoonplaatjes draaien zodat heette.
- IV Wat zegt u?
- GB Grammofoonplaatjes draaien.
(Dhr van de Beld staat op uit zijn stoel. Hij buigt voorover en houdt een hand op de grond en gaat met zijn andere hand naar zijn rechter oor.)
"op de grond, ging (vinger) in je oor en dan moest je daar om heen lopen."
(Dhr loopt gekromd, terwijl zijn hand op de grond blijft een rondje om zijn hand heen omheen)
- GB Ik ben al 83 dus dat gaat mij niet meer zo makkelijk af.
(Dhr van de Beld neemt weer plaats in zijn stoel.)
- GB Tot hij niet meer kon. Tot ze er bij neer vielen en dan werd die overeind geslagen. En dan begon hij weer opnieuw. Dat valt niet mee.
- IV Dat heette zo?
- GB Dat noemden zij zo 'grammofoonplaatjes draaien'.
- IV Een vinger in het oor.
- GB Ja een vinger in het oor en de andere op de grond en dan moet je die ander op de grond om heen lopen er om heen draaien. Zo ging dat.
- IV Dat was in de rozentuin dan.
- GB Ja. Dat zag je dan wel eens gebeuren.
- IV Hoe vaak zag u dat?

01:01:01

[image 05:58:30.03]

- GB Dat heb ik meerdere malen gezien. En hoelang ze er in stonden wist je toch niet want je had geen tijd om er bij te blijven.
- IV Was daar bewaking bij?
- GB Ja, die rozentuin zat vlakbij wat de commandant zat en die had daar zicht op met zijn naaste medewerkers natuurlijk.
- IV De commandant was Berg
- GB Ja, die moet er vlakbij gezeten hebben. En Kotälla zat er ook. Daar heb ik niet meer zo'n scherpe voorstelling van, van hoe dat precies zat.
- IV Wat was de functie van Kotälla?

- GB De rechter of de linkerhand van Berg, en de beul.
IV De beul?
GB De beul.
IV In welk opzicht?
GB Ik heb Berg zelf dat schijnt ook een hele grote beul geweest te zijn, maar die heb ik zelf nooit iets verkeerd zien doen op dat gebied.

01:02:02

[image 05:59:28.11]

- GB Maar Kotälla wel.
IV Wat?
GB Iemand tussen de benen schoppen. Moest je in de houding gaan staan muts ab. Ja en dan gaf hij een (...?) schop. Specialiteit van Kotälla. Ik heb het hem enkele keren zelf zien doen maar niet vaak. Heeft mij nooit aangeraakt.
IV Het was een kleine man he?
GB Het was een klein mannetje. En dan ga ik nu ook weer een sterk verhaal vertellen. Wat sommige niet zullen geloven maar goed, dat hoeft ook niet het is wel gebeurd. Euh om het verhaal niet al te lang te maken, ik was daar op een gegeven moment ingedeeld. Eerst in de alba (...?) daar werd speelgoed gemaakt en toen kwam ik in een afdeling daar moest je strovlechten langs de wanden,

01:03:03

[image 06:00:27.16]

- GB hadden ze tafels langs de wand gezet van een barak en dan moest je stro vlechten. En ik weet niet meer een streng hoelang die moest zijn, in drie dagen moesten we zo'n streng vlechten en dan moest je hem inleveren en daar werden notities van gemaakt, genoteerd. En dat was, waar was het voor? Ja voor soldaten aan het oostfront. Want die jongens die hadden koude voeten gehad, in die winter ervoor al en dan zeiden ze nou moeten we stro vlechten en dat deden ze dan, en dat wikkelden ze dan in het oostfront die strengen stro kennelijk om de voeten of zoiets. Dat heb ik zelf niet gezien, maar dat heb ik van horen zeggen dat begrijpt u. En ik stro vlechten voor die gasten aan het oostfront, zodat die geen koude voeten krijgen, het apenzuur krijgen bewijze van spreken. Dus ik ging wat uitkienen ik heb een zo'n streng gemaakt,

01:04:02.

[image 06:01:23.17]

- GB ingeleverd en die moest je ergens in, ergens anders in een barak neergooien en daar zaten raampjes maar daar zat geen glas in. Dus een volgende keer heb ik stiekem zo'n rol gepakt en ingeleverd. En ik deed zelf geen moer meer. Ik lag onder de bank, waar een ander stond stro te vlechten lag ik lekker uit te rusten. Ja dat konden mijn medegevangen natuurlijk niet sommige niet vervelen he. Dus die hebben me aangebracht aan de com, en die Kapo dat was een Oostenijker uit Wenen. Zijn naam wil me niet te binnenschieten. Dat was een groene, dat was een crimineel, was een zedenmisdadiger zeiden ze. Ik kon die hele man niet verstaan

maar die heeft me letterlijk de barak uitgeschopt. Letterlijk de barak uitgeschopt.
En als je nou geen werk had, ingedeeld,

01:05:02

[image 06:02:21.24]

GB dan was je, op de dag op dat kampterrein waren Kapo's en dan moest je marcheren en opgejaagd. En ik kom in mijn barak terug kamp 9. En die man die leeft nog, Chris Willekes (...?) Niet Jan want dat was de kampoudste maar, maar Chris Willekes van kamp 9 was ook een politieman die was even eerder gekomen als ik en die hadden ze gelijk aangesteld als barakoudste. En ik vertelde hem dat, oh zegt die Gerard dat lossen we wel op. Je had toch die ploegendienst, je had toch nachtdienst, nou zegt die als je nachtdienst had dan mocht je 's nachts in de barak en overdag niet natuurlijk. Als je nachtdienst had mocht je overdag erin en de anderen niet. Nou dan kwam er een bordje aan je bed te hangen.

01:06:01

[image 06:03:18.11]

GB Gecommandeerd, dat betekende dat je nachtdienst had. Dus als er over dag controle was dan was ik gewoon in de barak.

IV Was u veilig.

GB Dan was ik veilig. Nou en het was ook nog mooi weer en de zon scheen. En je hoeft natuurlijk ook niet in de barak te zitten altijd. En dan heb je weer, als je niet brutaal was bij die moffen, dan ging je er onderdoor. Hoe brutaler je was hoe beter je je kon redden. En dat had ik al gauw doorgekregen. Ik lig daar gewoon te zonnen. Daar komt Kotälla aanjagen, je zag iedereen vluchten. En ik bleef gewoon liggen. "Was machst du dan?" Ik zeg nachtsicht "Ach sie mach nicht weiter" (...?) en hij weer verder. En dat was helemaal niet zo.

IV Gejokt

GB Gejokt. Had die het wel door dan had hij mij doodgeschoten.

IV En er zat van alles door elkaar zei u.

GB Ja.

01:07:00

[image 06:04:15.00]

IV In die barakken door elkaar, daar gaan we zo dadelijk verder op de nieuwe band. We hebben een minuut nog, we gaan even een bandje wisselen.

01:07:12

[image 06:04:26.09]

01:13:41

File 4

00:00:00

00:00:24

[image:07:00:15.20]

00:00:43

[image:07:00:34.07]

- IV U loopt rond in kamp Amersfoort daar zitten van allerlei verschillende mensen door elkaar heen. U kan zich niet herinneren dat ze daar kentekens droegen. Was de kleding ook een allegaartje?
- GB Nee ik kan me wel herinneren, ja. De kleding was een allegaartje van uniformen. Militaire uniformen. Landmacht, cavalerie noem maar op.
- IV Hoeveel mensen zaten daar?
- GB Dat varieerde het was echt een doorgangskamp, er gingen regelmatig hele transporten weg, duizenden tegelijk soms. Maar ze stonden net zo hard weer binnen maar drie a vierduizend. Normale bezetting.
- IV Wat voor soort mensen stroomden binnen?
- GB Hoofdzakelijk onderduikers. Die gepakt waren voor de arbeidsinzet. En die waren ook meestal met drie weken waren ze op transport naar Duitsland.
- IV Dus alleen mannen?
- GB Ja. De schijnen vrouwen geweest te zijn, maar ik heb er nooit een gezien. Behalve dan die dame van het Rode Kruis, Overeem of hoe heet ze?

00:02:01

[image:07:01:48.23]

- IV Mevrouw Overeem
- GB Mevrouw Overeem. Anders heb ik daar geen vrouwen gezien. Niet een.
- IV Heeft u daar joodse gevangene gezien in Amersfoort?
- GB Nee, kan ik me niet herinneren. Kunnen er best wel geweest zijn, maar ik kan me dat niet herinneren. Nee kan ik me niet herinneren. Kan me ook niet herinneren dat onderscheidensteken, het enige onderscheidingsteken dat was iemand die kreeg en die heb ik zelf ook gehad een gegeven moment ik was er nog maar pas, toen werd er een rode bal op je kleren gespeld. Moest daar aangenaaid een van voren en van achter geloof ik. Twee rode ballen.
- IV Waarom?
- GB En als ik dus binnen bepaalde afstand bij het prikkeldraad kwam, dan moest die wacht op me schieten. Was gevaarlijk.

00:03:02

[image:07:02:47.08]

- GB En toen stond ik natuurlijk op de nominatie om afgevoerd te worden naar een vernietigingskamp. Maar die beschouwen mij als gevaarlijk, gevaarlijk persoon. Want ik kon met wapens omgaan, kwam bij de politie vandaan.
- IV Kwamen er geen joodse Nederlanders in Amersfoort voorbij, dat u zag?
- GB Kan ik me niets van herinneren. Van Amersfoort kan ik me zelf niet herinneren dat ze er waren, ze waren er misschien wel dat weet ik niet, zaten er misschien

- gewoon tussen dat weet ik niet. Ik weet ook niet of onderscheidensteken, ik kan het me niet herinneren. Wat dat betreft staat mijn verstand stil. Ja.
- IV Wat u zich wel herinnert was treinen of mensen die aankwamen, soms duizend tegelijk zei u?
- GB Ja wij zagen die treinen niet hoor. We hebben die treinen niet zien komen, want die kwamen niet tot Amersfoort. Maar ze kwamen op een gegeven moment gewoon,
- 00:04:01
[image:07:03:44.06]
- GB transporten binnen. Daar werden barakken weer mee opgevuld.
- IV Hoe kwamen die binnen?
- GB Niets van gezien, weet ik niet.
- IV Met auto's of met bussen of
- GB Weet ik niet, weet ik niet. Viel buiten mijn gezichtsveld. (Lachend)
- IV Op een gegeven moment waren de barakken weer vol.
- GB Ja, of dat niet zichtbaar van buiten het kamp dat weet ik niet. Kan ik niet zeggen.
- IV Dan vertrokken er ook treinen zei u.
- GB Ze vertrokken weer en hoe ze vertrokken dat weet ik niet. Ja u vraagt hoe ik het gezien heb en dat is goed natuurlijk, maar dat weet ik niet. Er kwamen mensen bij en er gingen mensen weg.
- IV Werd er in het kamp gesproken over waar de treinen naar toe gingen?
- GB Nee, dat was ook een verschil. Meestal naar Duitsland voor de arbeidsinzet, meestal. Zelf ben ik met een bijzonder transport waarom dat precies geweest is mag joost weten.
- IV Laat ik het nog anders vragen.

- 00:05:02
[image:07:04:42.20]
- IV Heeft u ooit in dat kamp mensen horen zeggen dat het heel slecht zou aflopen in het Oosten?
- GB Nee. Voor ons? Nee.
- IV Voor de joden?
- GB Over kamp Amersfoort gesproken, weet ik niet.
- IV In Vught heeft u zoiets in herinnering?
- GB Ook niet. Ik had zelf dus voor mijzelf de overtuiging dat het slecht af zou lopen. Maar ik heb, nee ik heb nooit van anderen gehoord, jongen die joden worden afgemaakt bewijze van spreken, dat nee, dat heb ik niet gehoord. Kan me niets van herinneren er de werd ook niet dat werd gewoon niet geloofd niet, nee dat dacht men niet. Men wist het ook niet, maar nee.
- IV U dacht het toen wel?
- GB Ik wel persoonlijk.

- 00:06:01
[image:07:05:39.15]
- GB Ik had er een heel zwaar vermoeden in.

- IV Waarom dacht u het?
- GB Om ten eerste dat ik dus eh Hitler hoorde voor de oorlog en in de oorlog redevoering heb horen tegen de joden over 'ausser dieren ausrotten' en ik denk hij meent het ook.
- IV Maar niemand om u heen zei daar in letterlijke zin iets over, tenminste naar wat u zich nu herinnert.
- GB Nee, in algemeen geloofde men niet dat dat voor 100% serieus genomen moest worden. Das ausser dieren en ausrotten. Dat was gewoon, dat hoorde in zijn spreektaal thuis. Algemeen geloofde men niet dat dat ook letterlijk zou gebeuren en de joden zelf ook niet.

00:07:00

[image:07:06:35.23]

- IV Probeerde de mensen in Vught en Amersfoort zolang mogelijk aan transport naar het oosten te voorkomen, te ontkomen of ging men, herinnert u zich dat nog?
- GB Ah daar heb ik geen zicht op gehad, dat kan ik ook niet, kan me ook niet bij voorstellen dat men dat ook maar enig invloed op kon uitoefenen. Misschien in Westerbork maar daar ben ik niet geweest. Maar in Vught, Amersfoort nee. Je had daar zelf geen enkele invloed op, je kwam er niet onderuit. Als je aangewezen werd je aangewezen.
- IV Uiteindelijk maakte u de bevrijding mee in Berlijn.
- GB Juist.
- IV U was daar naar toe vervoerd.
- GB Ja.
- IV Vanwege wat?
- GB Vanwege dus de hulp aan de joden.

00:08:01

[image:07:07:34.06]

- GB En dat ik op transport ging en hoe dat nou precies zit dat is voor mij nog altijd een vraag, waarom ik dus niet naar een vernietigingskamp ben gegaan uiteindelijk, want dat stond, dat staat zwart op wit uit papieren die uit Arolsen gekomen zijn, dat ik op transport moest naar een strafkamp. En dat staat onderstreept, nou ik hoef u niet te vertellen wat een strafkamp betekend. En ik moest op weg naar Oranienburg waar ik dat vandaan haal weet ik niet, maar ik ging in ieder geval wel op transport en ik kwam bij de Sicherheitsdienst in Berlijn terecht en toen hebben ze me daar niet naar een kamp gestuurd, maar ze hebben me daar in een fabriek geplaatst. Knorr bremsen.
- IV In een remmenfabriek.
- GB Juist.
- IV Voor treinen. Wanneer was dat?
- GB Dat was 23 juni 1944 ben ik naar Berlijn gegaan.

00:09:02

[image:07:08:33.17]

GB En ik had geen papieren maar die hebben ze me bezorgd. En wonder boven wonder ben ik dus niet naar een vernietigingskamp gegaan maar in die fabriek terecht gekomen en onder zeer bijzonder gunstige omstandigheden heb ik de rest van de oorlog, behalve de bombardementen, doorgebracht. Want ik was niet helemaal vrij, maar je kunt zeggen voorwaardelijk in vrijheid gesteld. Onder bepaalde voorwaarden zo zou men dat hier noemen, voorwaardelijke vrijheidsstelling. Dus ik kreeg bewegingsvrijheid, ik kreeg een Duits paspoort als Nederlander een Duitse reispas en daar mocht ik alleen mee in Berlijn rondreizen. En ik werd in die fabriek geplaatst en verder was ik vrij in mijn doen en laten en ik werd ondergebracht in een kameinsaplage (...?) eerst.

00:10:01

[image:07:09:30.00]

GB Later in een zogenaamde veelager (...?) met andere Nederlanders. Ook een bepaalde aanleiding daartoe. En verder voor de rest werd me medegedeeld dat ik die fabriek wanneer ik een kwartier te laat kwam dan moest mijn werkmeester, die toezicht moest houden moest hun Gestapo waarschuwen. En ik kreeg normaal mijn Duitse loon zo als normaal mij toekwam naar leeftijd enzo. Maar dat geld mocht je niet naar Nederland sturen, de andere wel maar ik niet. Dat waren dus bijzondere voorwaarde dus, die voor mij golden. En "when du blos einde vele machts, dan gehst du noch eine vernichtungslager, un kein er who sein wie Amersfoort oder Vught." `(...?) Dat hoor ik ze nog zeggen he.

IV Wat betekent 'Vernichtungslager' ?

GB Vernietigingskamp, doodmaken zonder meer.

00:11:00

[image:07:10:26.21]

GB Vernietigen.

IV Had u dat woord eerder gehoord?

GB Ik denk het wel, maar dat weet ik niet. Dat weet ik niet, wanneer ik dat voor het eerst gehoord heb. Maar daar heb ik het wel gehoord en ik hoor het hem nog zeggen he.

IV Hij zei wat?

GB "Dan gehst du nach eine vernichtungslager, un kein er who sein wie Amersfoort oder Vught." Hij wist dat ik uit Amersfoort kwam.

IV Hij gebruikte dat woord? vernichtungslager.

GB Ja "Wir haben nichts gewusst" he? Inderdaad`, dat gebruikte hij, letterlijk wat ik nu zeg hoor ik hem dat nog zeggen.

IV Het was welke datum ongeveer?

GB 23 juni '44.

IV En u had dat woord wel of niet eerder gehoord 'Vernichtungslager'.

GB Ik wist wel wat het betekende. Ja.

IV Wat betekende het dan?

00:12:00

[image:07:11:24.01]

GB Uitroeien. Ja. uitroeien, vernietigen. En een strafkamp, en bij mij stond wel aangegeven strafkamp dus dat betekend, ze hadden misschien ook een in kampen die niet bekend staan als Vernichtungslagers toch bepaalde strafgevallenen, en die werden dan eh - dat heb ik van horen zeggen uiteraard, want ik heb niet zelf meegemaakt - ik heb wel iemand meegemaakt in Berlijn die dus zes weken naar zo'n kamp en kwam er levend terug en hoe dat komt dat weet ik niet. Maar hij sprak er nooit met een woord meer over. Maar normaal was dat je in zes weken tijd, naar horen zeggen van wat ik later heb vernomen als je niet dood bent dan werd je doodgeslagen. Dan was het gebeurd met je.

IV Dat verstond men onder vernietiging?

GB Ja

IV Is ooit het woord gas gevallen?

00:13:01

[image:07:12:22.10]

GB Nee. Nee.

IV Niet in Amersfoort.

GB Dat kan ik me, ik kan niet zeggen dat dat woord niet gevallen, dat kan ik me niet herinneren nee.

IV De enige keer dat iemand dat woord gebruikte was daar, en niet eerder.
'vernichtungslager'

GB Ja, dat weet ik niet precies. Maar daar heb ik hem wel gehoord, dat weet ik zeker. Dat ik daarmee bedreigd werd als ik dus ook maar iets fout deed. Iets van de voorwaarden af ging wijken. Als ik buiten Berlijn kwam, gepakt zou worden, buiten Berlijn. Te laat op mijn werk zou komen, zonder goede reden bewijze van spreken en ze kregen me te pakken, ja. Dan was dat het einde.

IV Kwamen de Russen op tijd voor u?

GB Ja. Ja.

00:14:00

[image:07:13:19.10]

GB Tweëntwintig april 1945, werd ik jarig of was ik jarig. Ongeveer een maand daarvoor, toen kreeg ik op de 'Knorr bremsen' te horen dat ik overgeplaatst werd, uit mijn functie ontheven en overgeplaatst en waarom weet ik niet maar, maar ze hadden bericht gekregen ik moest overgeplaatst worden naar de Rijksbahn (...?). En ik had gehoord dat dat heel berucht, heel slecht was. En ze hebben me, ik weet niet meer waar maar ergens anders in Berlijn hebben ze me onder willen brengen want ik had toen op dat moment nog gewoon, zat ik met andere Nederlanders in de zogenaamd 'privegemeenschaplager' (...?) hebben ze me ergens onder willen brengen in het barakkenkamp. En daar hebben ze me een bed aangewezen en ik ben de poort uitgewandeld om nog even een boodschap te halen, ze hebben me nooit meer teruggezien.

00:15:01

[image:07:14:17.16]

GB Ik denk dit wordt linke soep, ze willen me op het laatste moment nog even pakken. En dat moet maar niet gebeuren en toen ben ik de laatste vier weken in Berlijn tot 22 april toen ik jarig was, zag ik 's avonds de Russen naderen uit het oosten. Ik denk die jongens komen me nog feliciteren met mijn verjaardag, maar daar wachtte ze mee tot de morgen, dus op 23 april 's morgens vroeg kwamen de Russen opzetten uit het Oosten, ik zag ze komen. Ik zag terugvechtende Duitsers en toen ben ik nog, en wat ik nou nog nooit heb gehad van mijn leven. Ik ben nog nooit in paniek geweest, maar toen was ik bijna in paniek. Hoe kom ik nou weg? Wij zaten, ik zie de Russen op een afstand ik zie Stalin`... (...?) daar draaien, afvuren. En er komt zo'n Duitse ploegdienst, mitrailleur gebouw op zeg. Ik denk wat doen ze me nou?

00:16:05

[image:07:15:19.04]

GB Ze hoeven maar een salvo te geven en ze krijgen een portie weer terug want, dan zijn we nergens meer. Nou dat zagen ze toen zelf ook in en toen zijn ze gauw ook maar verdwenen dus. Dat moment vergeet je niet he. Bijna in paniek, waar moet je nou zo gauw heen.

IV En dat allemaal op uw verjaardag?

GB De dag erna. (Lachend)

IV En toen heb ik dus nog eventjes tot 8 mei, of wanneer was het dat het afliep? In de frontlinie gezeten zo'n beetje kun je wel zeggen. Zal ook wel het een en ander gebeurd ja. Kogel door de keuken, vliegende kogels of het nou een Rus of een Duits vliegtuig is weet ik niet, maar de kogels vlogen zo door de keuken heen zeg. Dat zijn `van die leuke (...?) dingen die je overleefd hebt.

IV En hoe kwam de bevrijding uiteindelijk?

00:17:00

[image:07:16:12.00]

GB Dus daardoor, opdat moment dat die Russen daar kwamen.

IV Gaf u ze een hand?

GB Ja wat ik me daarvan herinner, een van de eerste dingen die me overkwamen van die Russen ze kwamen voorbij en ik zat vlakbij het raam, het was nog, ook mooi weer het raam stond open, en ik zat vlakbij het raam en er komt een Rus voorbij ziet mij zitten, ziet een vulpen weg vulpen. Hij weer weg. haha (Lacht) Ik had nog een echte vulpen. Die pikte hem af dat weet ik nog best. Maar ik weet ook dat dezelfde dag, ze bij ons binnengekomen zijn met een ploegje en dat ze op een tafel stonden te dansen, geluksdansen op tafel voor onze neus, dat weet ik ook nog wel ja. Ja. Verder vond ik het wel leuke knapen hoor. Heel wat anders dan die moffen. Maar ze waren wel keihard, onder elkaar ook.

00:18:00

[image:07:17:10.01]

IV Ik geloof dat we rond zijn he?

GB Zou best kunnen ja.

IV Ik ga even vragen aan de andere kamer, hoever we daar zijn.
GB Is dit het einde? geschiedenis?
IV Ik denk het want de derde wereldoorlog die moet nog.
(...)
IV Nog een vraagje.
IV Euhm u heeft nogal een rondje gemaakt, en euh de nek nogal ver uitgestoken.
GB Ja
IV In het hele drama.
GB Dat vond ik zelf niet maar goed.
IV Daarbij zijn naar u zeggen nogal wat joden gered.
GB Hoop ik.
IV Hopen we.
GB Hoop ik.

00:19:00

[image:07:18:07.10]

IV Zo velen hebben het niet gedaan. Ik heb het over het redden, of verzetswerk of anders.
GB Of voorkomen.
IV Of voorkomen. Zo velen.
GB Beter gezegd nog zoals ik dachten te voorkomen.
IV Dachten te voorkomen,
GB Want immers niet zo best afgeloof ik, van degene die dat dan nog weet jammer genoeg.
IV Hoe is het nou gekomen, waarom al die andere niet en hoe kwam u er nou bij om zo hardvochtig op te treden tegen joden. Kunt u zicht? Hoe heeft u zo euhm kunnen handelen als u heeft gedaan?
GB Sorry u zegt.
IV Waar is het begonnen?
GB Sorry misschien denkt u, stelt u een vraag. U vraagt mij waarin ik zo hardvochtig heb kunnen optreden tegen de joden.

00:20:04

[image:07:19:08.16]

IV Ja, hoe heeft u, laat ik het anders zeggen. Waar is het begonnen, waarom heeft zo'n menig geen niet gedaan wat u heeft gedaan? En meer nog waarom heeft u het wel gedaan?
GB Waarom andere het niet gedaan hebben dat, kan ik moeilijk op antwoorden maar kan ik alleen maar naar gissen. Angst.
IV En dan de hamvraag, waarom heeft u het wel gedaan?
GB Ik, dat is niet om te overdrijven of om op te scheppen of wat dan ook maar, ze hebben me in wezen mijn hele levenlang nooit echt goed bang kunnen maken. En ik heb dus gedaan, niet bewust zeg uit mijn christelijke overtuiging van heb je naasten lief.

00:21:03

[image:07:20:05.20]

GB Maar zo ben ik wel opgegroeid, en zo voel ik het nog. Heb u naaste lief, gelijk uzelf. En de joden en welke mensen dan ook of nou zwart, geel of bruin of wat voor kleur of wat ras, hoe oud of jong of wat ze dan ook zijn, ze zijn voor mij in principe allemaal gelijk. En niet minder en niet meer waard dan ik. Als er morgen iemand in het water springt en dreigt te verdrinken dan spring ik er wel in, als ik denk dat ik een kans heb om het samen te overleven. Als hij er in springt en er is zo'n harde stroom als ik denk daar komen we niet uit, dan spring ik er niet in. Dat is het simpel eigenlijk. Zo zat ik altijd in elkaar en zo zal ik in elkaar blijven zitten.

00:21:57

[image:07:20:56.23]

IV Voor het hele drama voor alles uit zag u ooit iemand gemolesteerd worden, een vrouw.

GB Ja, twee dames.

IV Wanneer was dit?

GB Die vraag had ik hier al verwacht, verwacht inderdaad.

GB Ik was pas dus van Schalkhaar naar Amsterdam gekomen en het eerste wat ik, een van de eerste dingen zonder dat ze zeggen wat je moest doen, ik werd ergens naar toegestuurd. En dat moet ergens geweest zijn vlakbij het Artis in de buurt of het Tropenmuseum hoe je het noemen wil. En daar moest ik de straat afzetten, mensen tegenhouden dat ze de straat niet uit konden. En ik wist niet waarvoor het was en waarom men even later ben ik daar, daar in de buurt dat moet in de buurt van Muiderpoort, bij dat spoorweg emplacement. Heb ik gezien dat dus daar een trein stond en daar werden mensen naar toegebracht in die trein, in die wagon.

00:23:07

[image:07:22:04.04]

GB Twee meisjes van pakweg 18, 19 jaar omtrent die leeftijd die vluchten, weten te vluchten het publiek op een afstand waar ik tussenstond ziet dat ook, ze zwaaien nog tegen ons en ze lachen en ze duiken ergens onder een barak waar een ruimte onder was en daar kruipen ze dan onder. En een van die Duitsers die heeft ze gezien en die heeft ze onderweg gehaald, en die heeft ze daar geslagen en geschopt. En toen ben ik zo verschrikkelijk kwaad geworden. Ik had best die moffen neer willen schieten, maar dat kon ik natuurlijk niet doen al had ik ook een wapen bij me toen en was ik daar in uniform. Ik heb wel toen gezworen, meehelpen om onschuldige mensen en joden wat aan te doen daar werk ik niet aan mee.

00:24:03

[image:07:22:58.01]

GB Ook al zal het mijn eigen kop kosten. Dat doet deze jongen niet. Met de achtergrond dat ik dus ook nooit, ook van mijn ouders nooit iets kwaads over joden heb gehoord. En ik zeg nogmaals, dat het joden waren dat doet niet ter zake

als ze neger waren geweest had ik het ook gedaan. Ik was niet bij de politie gekomen om onschuldige mensen te arresteren of te molesteren.

IV Dank u wel.

GB Alstublieft.

(Interviewer en geïnterviewde schudden elkaar de hand)

IV Zeer bedankt.

GB Goed zo, graag gedaan. Succes ermee.

00:24:56

[image:07:23:49.07]

(Beeld op zwart)

00:26:05

EINDE BAND